

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA POLITOLOGIE A EVROPSKÝCH STUDIÍ

Nikol Janíková

ANO 2011 a Green Deal:
Analýza přístupu hnutí ANO 2011 ke Green Dealu ve
vládním a opozičním období

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce

Mgr. Jan Šmíd

OLOMOUC 2023

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně na základě uvedené literatury.

V Olomouci dne: 25.04.2023

Nikol Janíková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Janu Šmídovi za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce. Také bych chtěla poděkovat mé rodině, přítelovi a přítelově rodině za podporu a motivaci v rámci celého studia. Speciální poděkování patří Mgr. Jaroslavu Janíkovi, který mi při zpracování bakalářské práce i v rámci celého studia byl nesmírně nápomocen.

Obsah

Úvod.....	5
1. Hnutí ANO 2011 a Zelená dohoda pro Evropu	10
1.1 Hnutí ANO 2011.....	10
1.2 Zelená dohoda pro Evropu, tzv. Green Deal.....	12
2. Vláda hnutí ANO 2011 a její přístup ke Green Dealu.....	15
2.1 Hnutí ANO 2011 a politika životního prostředí.....	15
2.2 Vláda hnutí ANO 2011 a Green Deal	19
3. Opoziční hnutí ANO 2011 a jeho přístup ke Green Dealu	24
3.1 Hnutí ANO 2011 a nová politika životního prostředí.....	24
3.2 Opoziční hnutí ANO 2011 a Green Deal.....	27
4. Hnutí ANO 2011 a Green Deal: Proměna přístupu.....	33
4.1 Proměna přístupu hnutí ANO 2011 k politice životního prostředí	33
4.2 Proměna přístupu hnutí ANO 2011 ke Green Dealu	36
4.3 Faktory utvářející přístup ANO 2011 ke Green Dealu	39
Závěr.....	42
Literatura	48
Abstrakt	60
Abstract	61

Úvod

Předmět a cíle práce

Tématem bakalářské práce je analýza přístupu hnutí ANO 2011¹ k tzv. Zelené dohodě pro Evropu neboli Green Dealu². Práce sleduje vznik hnutí ANO 2011 a jeho vyvíjející se přístup k ochraně životního prostředí, respektive politice životní prostředí. Autorka nejprve sleduje hnutí ANO 2011 v období, kdy působilo ve vládním kabinetu, tj. v letech 2013-2021, a následně v období, kdy se hnutí přesunulo do opozice, tj. v letech 2021-2022. Na přelomu těchto dvou období probíhala debata o nově vznikajícím plánu Evropské unie na ochranu klimatu a životního prostředí obecně, již zmíněný Green Deal. Přístup hnutí k politice životního prostředí se od roku 2019 promítal, jak do vyjednávání Green Dealu na evropské úrovni, tak následně na schválení jeho cílů na půdě Poslanecké sněmovny v České republice. Autorka v práci sleduje proměnu přístupu hnutí ANO 2011 ke Green Dealu v období, kdy se z nejsilnější vládní strany, jež se svého času skrze svého ministra životního prostředí právě na vyjednávání Green Dealu podílela, přesunula do opozice, odkud nadále ovlivňuje implementaci legislativních balíčků vycházejících z Green Dealu do českého právního rámce.

Cílem práce je analyzovat proměnu přístupu hnutí ANO 2011 ke Green Dealu v období, kdy se z hlavní vládní strany podílející se na jeho schválení přesunula do pozice nejméně výraznější opoziční strany, tzn. v letech 2019-2022. Přístup hnutí ke Green Dealu a ochraně životního prostředí obecně je zkoumán a analyzován skrze stranické programy a prohlášení čelních představitelů hnutí, kteří stranickou politiku životního prostředí komunikují na venek a prosazují na půdě Poslanecké sněmovny. Autorka na základě těchto dat zkoumá, zda se přístup hnutí ke Green Dealu v rámci dvou sledovaných období proměnil, nebo zda zůstal stejný. Autorka dále zkoumá, jaké byly postoje hnutí k ochraně životního prostředí v rámci vládního a opozičního období, a jaké byly klíčové faktory, které tyto postoje utvářely.

Sběr a analýza dat, metodologie, výzkumné otázky

Vzhledem ke stanovenému cíli si autorka stanovila následující výzkumné otázky: *1) Jaký byl přístup hnutí ANO 2011 ke Green Dealu v době, kdy bylo hnutí ANO 2011 vládní stranou? 2) Jaký byl postoj hnutí ANO 2011 ke Green Dealu v opozičních letech 2021 až*

¹ Autorka v práci využívá pojmů „hnutí ANO 2011“, „hnutí“ a „ANO“ jako synonyma.

² Autorka v práci využívá pojmů „Zelená dohoda pro Evropu“, „Zelená dohoda“ a „Green Deal“ jako synonyma.

2022? 3) *Jaké jsou rozdíly a klíčové faktory, které utvářely postoje hnutí ANO 2011 ke Green Dealu a politice životního prostředí v jeho vládním a opozičním období?*

Data, které autorka pro svoji práci využívá spadají do období let 2013-2022. Nejdetailněji se však autorka věnuje období let 2019 a 2022, tedy období, kdy se hnutí ANO 2011 přesunulo z čela vlády do čela opozice, a kdy debata o Zelené dohodě byla mediálně nejvíce pokrývána. Autorka ve své analýze sleduje čelní představitele hnutí ANO, jejichž výroky vnímá jako postoje celého hnutí. Autorka jako zdroj dat pro svoji analýzu stanovila následující dokumenty: konkrétní výroky klíčových členů hnutí v rozhovorech, přepisy výroků těchto členů na webových stránkách, výroky členů na sociálních sítích (facebook/twitter), publikované výroky na stránkách ministerstev. Čelní představitelé, jež si autorka zvolila pro svoji analýzu jsou: Andrej Babiš, Richard Brabec, Alena Schillerová a Karel Havlíček. Ačkoliv byl z těchto osob pouze Richard Brabec přímo napojen na agendu životního prostředí a zároveň zmocněn a delegován pro řešení této agendy, ostatní aktéři jsou z pohledu autorky klíčovými představiteli hnutí, jejichž pozice navíc byly s agendou Green Dealu přímo či nepřímo spojeny. Autorka ve své analýze využívá data v rozmezí od 11. prosince 2019, tj. datum, kdy byla dohoda poprvé představena veřejnosti, do současnosti, tj. 31. prosince 2022.

Jako metodu pro analýzu zvolila autorka tzv. *desk research*. *Desk research* je analýza sekundárních dat. Je to přístup, který je založen na zpracování již existujících dat, která mohou mít podobu například: odborných publikací, zpráv z médií, a další (Toušek 2014). Jelikož autorka v práci analyzuje postoje a přístupy, metoda *desk research* se jeví jako nejvhodnější volba. Klíčová slova, podle kterých jsou konkrétní postoje a výroky vyhledávány: Green Deal a hnutí ANO, Zelená dohoda pro Evropu a hnutí ANO, zelená politika a hnutí ANO, životní prostředí a hnutí ANO, jméno aktéra a hnutí ANO. Pro větší přehlednost a orientaci sestavila autorka tabulky, které obsahují veškerá sesbíraná data pro vládní i opoziční období. Práce je kvalitativní případovou studií. Primárním cílem práce je analýza přístupu hnutí ANO 2011 ke Green Dealu v letech 2019 až 2022 a identifikace faktorů, které přístup hnutí utvářely. Sekundárním cílem práce je systematicky přiblížit prosazovanou politiku životního prostředí, kterou hnutí komunikovalo skrze své programy v letech 2011 až 2022. Cílem práce není testování hypotéz, ale zejména porozumění zkoumaného tématu.

Struktura práce

Práce je autorkou rozčleněna do čtyř hlavních kapitol, které jsou následně rozčleněny do několika dalších podkapitol. První kapitola se zabývá hnutím ANO 2011 a Zelenou

dohodou pro Evropu. Kapitola je rozdělena do dvou podkapitol. Cílem kapitoly je teoreticky vymezit dva stěžejní aspekty práce, tj. hnutí ANO 2011 a tzv. Green Deal neboli Zelenou dohodu pro Evropu. Kapitola se nejdříve zabývá hnutím ANO 2011 - tedy jeho vznikem, politickými cíli hnutí, prvními úspěchy hnutí. Dále je cílem kapitoly vymezení základních aspektů Green Dealu, vymezení počátečního postoje České republiky a také vymezení počátečního formování postojů hnutí ANO 2011 k této vznikající evropské iniciativě.

Druhá kapitola se zaměřuje na vládu hnutí ANO 2011 a její přístup ke Green Dealu. Kapitola je rozdělena do dvou podkapitol. Cílem této kapitoly je představit přístup hnutí ANO 2011 k politice životního prostředí během jejího vládního angažmá mezi léty 2013 a 2021 a analyzovat jeho postoj ke Green Dealu, jakožto toho času vznikající evropské environmentální iniciativě. První část druhé kapitoly se tedy zabývá hnutím ANO 2011 a politikou životního prostředí, kterou hnutí ve sledovaném období prosazovalo a komunikovalo. Z důvodu pochopení kontextu stranické environmentální politiky je představen přístup hnutí ANO 2011 k politice životního prostředí už od roku 2013. Druhá část kapitoly se zabývá vládou hnutí ANO 2011 a Green Dealem, V této části je provedena analýza postojů klíčových členů hnutí ke Green Dealu ve vládním období, a také zde autorka odpovídá na první výzkumnou otázku.

Třetí kapitola se zaměřuje na opoziční hnutí ANO 2011 a jeho přístup ke Green Dealu. Kapitola je rozdělena do dvou podkapitol. Cílem této kapitoly je představit přístup hnutí ANO 2011 k politice životního prostředí v opozičním období let 2021 a 2022 a následně analyzovat postoje hnutí ke Green Dealu z její pozice nejvýraznější opoziční strany. V první části kapitoly je krátce vymezen přechod hnutí do opozice a je zde systematicky vymezena proměna přístupu k politice životního prostředí. Druhá část kapitoly se zabývá analýzou postojů klíčových členů hnutí ke Green Dealu, a také zde autorka odpovídá na druhou výzkumnou otázku.

Čtvrtá a poslední kapitola navazuje na předchozí kapitoly a zabývá se proměnou přístupu hnutí ANO 2011 ke Green Dealu. Kapitola je členěna do tří podkapitol. Cílem této kapitoly je srovnání přístupu hnutí ANO 2011 ke Green Dealu a politice životního prostředí, který hnutí ANO 2011 prosazovalo nejprve ve vládním a následně v opozičním období. Dílčím cílem kapitoly je vymezení rozdílů v postojích stěžejních členů hnutí a vymezení klíčových faktorů, které utvářely přístup těchto členů či celkové postoje hnutí. Autorka v této části práce odpovídá na třetí výzkumnou otázku. První část kapitoly se zabývá srovnáním přístupu hnutí ANO 2011 k politice životního prostředí ve dvou sledovaných obdobích. Druhá podkapitola srovnává postoje hnutí ANO 2011 a jeho

čelních představitelů vůči Green Dealu ve dvou sledovaných obdobích. Třetí podkapitola sumarizuje klíčové faktory, které utvářely postoje hnutí ANO 2011 vůči Green Dealu, či politice životního prostředí obecně, v obou sledovaných obdobích.

Zhodnocení literatury

Téma, které si autorka pro vypracování bakalářské práce vybrala je v zásadě zkoumaným a aktuálním. Zájem o ekologická témata, politiku životního prostředí či Green Deal autoři obecně mají, a pro tato témata je možné nalézt knižní zdroje. Avšak ve spojení se zkoumaným hnutím ANO 2011 již není možné najít dostatek knižních zdrojů, které by se zaměřovaly na případnou analýzu postojů, a proto musí autorka využívat pro analýzu řadu internetových zdrojů. Dostupnost knižních zdrojů je tedy možné hodnotit spíše neutrálně. A to z toho důvodu, že pro teoretické části práce je možno využít knižní zdroje, avšak pro samotnou analýzu už ne. Autorka pro vypracování práce využívá prameny a literaturu jak v českém, tak i v anglickém jazyce. V anglickém jazyce jsou využívány prameny zejména pro vyhotovení teoretických částí práce.

Autorka v práci využívá mezinárodní i česká akademická periodika, a jde například o *Central European Political Studies Review*, *Annual Review of Political Science*, *ERA forum*, *World Economic Forum*, *The Banker*, *Euractiv*. Data z těchto periodik využívá autorka zejména pro vypracování teoretických částí, ale i pro analyzování postojů a přístupů. Periodika byla vybrána zejména díky jejich většímu zaměření na oblast životního prostředí. Pro vypracování teoretických částí využívá autorka například i literaturu od českých autorů a politologů, kterými jsou: Tomáš Lebeda, Michal Kubát, Veronika Dostálová, Otto Eibl, Miloš Gregor, a další. Tito autoři poskytují autorce především možnost teoretického východiska pro představení hnutí ANO 2011, jejich programu nebo jejich počínání ve volbách.

Autorka mezi prameny a literaturu řadí také spoustu internetových zdrojů, které pomáhají zejména při analýze postojů a výroků. Co se internetových zdrojů týká, z hlediska dostupnosti a četnosti je možné hodnotit je pozitivně. Primárními internetovými zdroji jsou zejména internetové stránky jako: *anobudelip.cz*, *idnes.cz*, *vlada.cz*, *mzp.cz*, *mpo.cz*, *ct24.ceskatelevize.cz*, *twitter.com*, a další. V rámci hledání dat pro analýzu postojů jsou internetové stránky *idnes.cz* a *twitter.com* nejvíce užitečnými, jelikož autorka má na těchto stránkách možnost najít nejvíce reprezentativních dat. Pro vypracování částí, ve kterých se autorka zabývá přístupem hnutí k politice životního prostředí je nejužitečnější internetová stránka *anobudelip.cz*. Autorka dále využívá

volební programy hnutí, ze kterých čerpá informace o prosazované politice životního prostředí.

1. Hnutí ANO 2011 a Zelená dohoda pro Evropu

Hnutí ANO 2011 se na politické scéně objevilo poprvé, jak již název napovídá, v roce 2011. Zakladatelem a od samého počátku i jeho předsedou byl Andrej Babiš. V roce 2012 představilo hnutí svůj první program pro volby do Poslanecké sněmovny, se kterým se ve volbách v roce 2013 umístilo na druhém místě a následně vstoupilo do vlády Bohuslava Sobotky. V následujících letech se hnutí stalo jednou z nejdominantnějších stran české politické scény. Hnutí bylo od roku 2013 součástí vlády až do voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2021. V každé vládě od roku 2014 mělo hnutí svého ministra životního prostředí, kterým byl Richard Brabec. Ačkoliv hnutí na post ministra životního prostředí prosadila svého člena, politika životního prostředí nebyla pro hnutí vždy stěžejním tématem. Politika životního prostředí se sice vyskytovala v každém programu hnutí, avšak nikdy nebyla klíčovou agendou, kterou by hnutí mělo zájem konstantně více komunikovat. Od roku 2019 se však hnutí muselo podílet na vyjednávání nové evropské environmentální iniciativy, tzv. Zelené dohody pro Evropu neboli Green Dealu, na schválení jejích cílů a nyní, více či méně, také na implementaci s ní souvisejících legislativních balíčků.

Cílem této kapitoly je představit dva stěžejní aspekty práce, tj. hnutí ANO 2011 a tzv. Green Deal neboli Zelenou dohodu pro Evropu. Green Deal vznikl na půdě Evropské unie za vlády hnutí ANO 2011 a dnes, v době, kdy je hnutí ANO v opozici, představuje klíčovou evropskou iniciativu ovlivňující směřování politiky životního prostředí v ČR. Členění kapitoly odpovídá vytyčenému cíli. První část kapitoly se zaměřuje na hnutí ANO 2011, tj. vznik hnutí, politické cíle a první úspěchy hnutí. Druhá část vymezuje základní aspekty Green Dealu a také počáteční formování postojů hnutí ANO 2011 k této, toho času vznikající evropské iniciativě.

1.1 Hnutí ANO 2011

Formování hnutí ANO 2011 lze sledovat od podzimu roku 2011, kdy vzniklo sdružení „Akce nespokojených občanů“. Iniciativa pro vznik sdružení vznikla na základě kritiky politické situace v České republice vzešlé od Andreje Babiše, podnikatele a jednoho z nejbohatších občanů ČR. Andrej Babiš se velmi aktivně podílel na kritice politického dění, zejména v kontextu korupce, ale odmítal možnost, že by se sám do politiky zapojil. Oproti tomu nechal registrovat webovou doménu tzv. „Občanského fóra na boj proti korupci“. Andrej Babiš byl v této době znám svým aktivním veřejným vystupováním, během kterého kritizoval především tehdejší stranicko-politický systém. Iniciativa a její

podporovatelé se vymezovali vůči korupci a tzv. „politikaření“, které představovaly hlavní brzdu v rozvoji české společnosti, a prosazovali zlepšení prostředí pro působení živnostníků (Aktuálně.cz 2020; Česká televize 2011).

Iniciativa se zanedlouho stala poměrně úspěšnou, a došlo také k vytvoření dokumentu s názvem „Výzva ANO 2011“. Ve výzvě Andrej Babiš žádal občany, aby se zapojili do jeho iniciativy ANO 2011 a předložili jejich představy, jak by měla česká veřejná správa a ekonomika fungovat. Výzva pojednávala o tématech jako např. rozkrádání státu, efektivita správy, spravedlivější společnost či funkční právní stát. Klíčové aspekty a požadavky iniciativy se později staly hlavním podkladem programu hnutí ANO 2011. Iniciativa se již od svého vzniku setkávala s pozitivním ohlasem veřejnosti a počet jejich sympatizantů narůstal. Politické hnutí ANO 2011 vzniklo oficiálně v roce 2012, čímž přímo navázalo na předešlou iniciativu (Babiš 2011).

Mezi hlavní cíle hnutí při jeho vzniku patřila především dvě témata, a to prosazení fungujícího státu a boj s korupcí. Politologové označili hnutí ANO 2011 za typického představitele tzv. strany-firmy, a také jako představitele protestního hnutí. Klíčovou iniciativou pro vznik tohoto protestního hnutí byl osobní projekt Andreje Babiše, který byl nejen jeho zakladatelem, ale také jeho první a zatím jediným předsedou. Hnutí ANO 2011 využilo právní úpravy, která výraz politická strana chápe obsahově *de facto* jako termín politické hnutí – tedy že pravidla platná pro politickou stranu platí i pro politické hnutí (Kopeček, Svačinová 2015: 178-211; Kubát, Lebeda et al. 2014: 24 a 118; Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky).

Andrej Babiš nechal nové uskupení zaregistrovat jako „hnutí“ z několika důvodů. Zaprvé, Babišova formace se formálně zaregistrovala jako politické hnutí, aby mohla úspěšně profitovat z kritiky stran, avšak současně mohla působit za stejných podmínek jako ony. Zadruhé, termín politické hnutí je pro občany více přijatelný a líbivý než termín politická strana. Politické strany jsou spojovány s elitami či obecně establishmentem, vůči kterým se Andrej Babiš chtěl vyhradit. Termín „hnutí“ naopak může na občany působit spíše apoliticky. Proto reprezentuje uskupení jako pravého zástupce lidu ve stranickém systému a vládě (Kopeček, Svačinová 2015: 178-211; Urbinati 2018: 111-127).

Poprvé se hnutí ANO 2011 dostalo do vlády v roce 2013, kdy využilo předčasných sněmovních voleb, které se konaly po pádu Nečasovy vlády. Ve volbách získalo ANO 2011 překvapivých 18,65 % hlasů a 47 mandátů, čímž předčilo svým ziskem tradiční parlamentní strany jako byly Občanská demokratická strana (ODS) nebo Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL). Hnutí se se svým

získem 47 mandátů umístilo na druhém místě sněmovních voleb. Následovalo povolební vyjednávání, které vyústilo podpisem koaliční smlouvy mezi Českou stranou sociálně demokratickou (ČSSD), hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL. Vláda poté fungovala pod premiérem Bohuslavem Sobotkou až do roku 2017. Hnutí ANO 2011 získalo v této vládě 6 resortů (Havlík et al. 2015: 144-146; Volby.cz 2013).

Ve sněmovních volbách v roce 2017 slavilo hnutí ještě větší úspěch. V tomto roce získalo ANO 2011 29,64 % hlasů a 78 mandátů, čímž se dostalo na první pozici ve volbách. Toho času první vláda Andreje Babiše byla jmenována prezidentem Milošem Zemanem 13. prosince 2017. Andrej Babiš sestavil menšinovou vládu, která však v lednu dalšího roku nedostala důvěru Poslanecké sněmovny a vládla několik měsíců v demisi. Druhá vláda Andreje Babiše byla jmenována 27. června 2018. Důvěru vláda získala 12. července 2018, a to až 264 dnů od voleb v roce 2017. Menšinová vláda Andreje Babiše získala důvěru hlavně díky podpoře drtivě většiny poslanců ze stran ČSSD a Komunistické strany Čech a Moravy (KSČM). Před vyslovením důvěry vznikla koaliční smlouva mezi hnutím ANO 2011 a stranou ČSSD. Paralelně vznikla také dohoda o toleranci menšinové vlády ze strany KSČM. V dohodě se KSČM zavázala, že vládu při hlasování podpoří a nebude vyvolávat hlasování o nedůvěře vládě (Aktuálně.cz 2020; Česká televize 2018; ČSSD 2018; Irozhlas 2018; Zpěváčková 2018).

1.2 Zelená dohoda pro Evropu, tzv. Green Deal

Plán tzv. Zelené dohody pro Evropu, byl zveřejněn Evropskou komisí v prosinci roku 2019. Plán ve svém textu sliboval, že bude spravedlivý, inkluzivní a bude chránit občany před škodami a dopady na životní prostředí. Tento plán měl za úkol podpořit přechod Evropské unie ke klimaticky neutrálnímu hospodářství snížením emisí uhlíku na 55 % do roku 2030, a dosažením uhlíkové neutrality do roku 2050, dále oddělení hospodářského růstu a využívání zdrojů. Účelem Zelené dohody pro Evropu bylo dosáhnout toho, že se Evropa stane prvním klimaticky neutrálním kontinentem na světě. Evropský parlament však již na začátku debaty měl k plánu několik výtek. Evropský parlament např. poukazoval na to, že do budoucna bude potřeba udělat mnohem více proto, aby mohla být dosažena spravedlivá tranzice, která nenechá žádný členský stát pozadu. Evropský parlament také požadoval, aby některé průběžné cíle, např. v oblasti omezení vypouštění oxidu uhličitého (CO₂), byly vyšší (Ekolist.cz 2019; Sikora 2020: 681-697).

V lednu 2020, po konání parlamentní debaty, rozhodl Evropský parlament o podpoře tohoto plánu a Zelená dohoda pro Evropu, která do povědomí veřejnosti vešla

jako tzv. Green Deal, se stala novou strategií růstu Evropské unie. Green Deal není legislativou sám o sobě. Jedná se o právně nezávazný dokument, tedy jakousi obecnou strategii, která sumarizuje ambice a cíle Evropské unie v různých sektorech nejen environmentální politiky. Jedná se o klíčovou iniciativu, která určuje směřování nejen evropské, ale také národní environmentální politiky na několik let dopředu. Green Deal bude mít ve svém důsledku dopad jak na členské státy Evropské unie a jejich legislativu, tak na státy mimo EU. Osobou, která byla pověřena odpovědností za naplňování cílů Green Dealu, se stal výkonný viceprezident Evropské komise Frans Timmermans. Ten má za úkol dohlížet nejen nad rozvojem doprovodných strategií, směrnic a jejich propojení s přidruženými politikami, ale také na jejich implementaci. Pro implementaci plánu bude nutné v průběhu několika let revidovat stávající nejen environmentální předpisy a normy, ale budou i vypracovány a implementovány nové zákony a směrnice (Fetting 2020: 4-6; Ekolist.cz 2019).

Pro financování Green Dealu byl vytvořen investiční plán EGDIP, který se stal hlavním prostředkem k mobilizaci požadovaných udržitelných investic. Tento plán v sobě kloubí příjmy jak veřejné, tak soukromé, jelikož veřejný sektor sám o sobě by nestačil pokrýt všechny potřebné investice. Green Deal tvoří osm klíčových oblastí, mezi něž patří např. zvýšení ambicí Evropské unie v oblasti klimatu pro roky 2030 a 2050; dodávky čisté, cenově dostupné a bezpečné energie; mobilizace průmyslu pro čisté, oběhové hospodářství; urychlení přechodu k udržitelné a chytré mobilitě. Do plánu byly dále zahrnuty různé iniciativy, např.: *Evropský právní rámec pro klima*; *Strategie Evropské unie pro přizpůsobení se změně klimatu*; *Strategie Evropské unie v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030* nebo tzv. balíček *Fit For 55* (Evropská rada 2022; Fetting 2020: 7-8).

V roce 2020 se však pro Green Deal objevila první velká výzva, tj. koronavirová pandemie, která na několik měsíců odstrčila do pozadí mj. i evropskou environmentální agendu. Naplňování cílů Green Dealu bylo dočasně omezeno v zájmu řešení tzv. koronakrize. Po konci krize se objevily další, především ekonomické výzvy, ale také nový potenciál pro základní myšlenky a zásady Green Dealu. Green Deal je dnes některými evropskými politiky viděn jako nástroj pro „zelený“ restart ekonomiky a současně zintenzivnění úsilí v boji proti změně klimatu. Má potenciál hrát klíčovou roli nejen při zajištění hospodářského oživení v krátkodobém horizontu, ale také při řešení dlouhodobých hrozeb souvisejících se změnou klimatu. Green Deal má potenciál pro zelenější obnovu evropských ekonomik, kterou by doprovázel pokrok v rámci uzdravování planety. Díky pandemii měli lidé možnost si uvědomit, že život na naší

planetě není jistota a že by se její obyvatelé měli o její chod náležitě starat. A s tím přišlo i uvědomění, že Green Deal není jen další „zbytečnou“ iniciativou a evropským luxusem, ale záchrannou, která se musí přijmout. Proto by se dalo říci, že v rámci environmentalismu a politiky životního prostředí napříč celou Evropskou unií se Green Deal stal tou nejdůležitější a klíčovou agendou (Sustainability For all; Belardo 2021).

Česká republika se k agendě Zelené dohody stavěla zpočátku spíše neutrálně. Stejně jako Polsko a Maďarsko se i ČR bála možných budoucích dopadů dohody na potravinové či energetické potřeby státu. Debata se vedla mj. o značné finanční náročnosti, kterou sebou Green Deal nesl. Na druhou stranu část českých politiků obhajovala přijetí Green Dealu jako nového hospodářského a ekonomického restartu po koronavirové pandemii. Pozitivní debatu o Green Dealu vedli v českém politickém prostředí např. Piráti. O plánu na zelenější Evropu si naopak nebyli příliš jistí členové ODS a velmi negativně se již v počátku debaty vyjadřoval např. Karel Havlíček, člen hnutí ANO a tehdejší ministr průmyslu a obchodu. Samotné hnutí ANO 2011 ve svých celkových postojích také nebylo velmi jednoznačné (Bureš 2020; Pirátská strana 2020; Vondra 2020; Moravec 2020).

Andrej Babiš se ke schválení Green Dealu stavěl kladně, ačkoliv jeho postoj nebyl v průběhu debaty stejný a během schvalování se vyvíjel. Na postoj Andreje Babiše měl bezpochyby vliv také fakt, že většina tehdejší kritiky vůči Green Dealu se po jeho schválení snesla právě na něj jako premiéra. Andrej Babiš přestal stát za rozhodnutím schválení Green Dealu především v době nástupu koronavirové krize. Jeho předseda zprvu stál sice za přijetím, avšak někteří ostatní členové hnutí se k dohodě stavěli s odlišnými názory. I když tito členové nebyli přímo zmocněni či delegováni k řešení tohoto tématu tak poukazovali na to, že podpora zelené ekonomiky nebyla v tehdejší době tím klíčovým tématem, které by se mělo řešit. Velmi často se také poukazovalo na fakt, že Green Deal má až moc ambiciózní či dokonce nereálné cíle. Nicméně, dne 25. května 2020 byl Green Deal vládou České republiky odsouhlasen (Bureš 2020; Vondra 2020; Moravec 2020; Ministerstvo životního prostředí).

2. Vláda hnutí ANO 2011 a její přístup ke Green Dealu

Politika životního prostředí nebyla pro hnutí ANO 2011 při jejím vzniku klíčovým tématem. Avšak, vzhledem k širokému spektru přidružených témat a oblastí, mj. zemědělství, které pro hnutí vždy představovalo jedno ze stěžejních témat, se politika životního prostředí stala důležitou součástí agendy hnutí. Politika životního prostředí, narozdíl od již zmiňovaného zemědělství, ale v minulosti nepatřila k příliš komunikovaným tématům, které by hnutí ve svých projevech akcentovalo.

Cílem této kapitoly je představit přístup hnutí ANO 2011 k politice životního prostředí během jejího vládního angažmá mezi léty 2013 a 2021 a analyzovat jeho postoj ke Green Dealu, jakožto toho času vznikající evropské environmentální iniciativě, která měla, má a bude mít zásadní vliv na směřování politiky životního prostředí v České republice. Autorka v této kapitole hledá odpověď na výzkumnou otázku: *Jaký byl přístup hnutí ANO 2011 ke Green Dealu v době, kdy bylo hnutí ANO 2011 vládní stranou?* Stanovenému cíli a výzkumné otázce odpovídá členění kapitoly. Autorka v první části této kapitoly z důvodu pochopení kontextu stranické environmentální politiky představuje přístup hnutí ANO 2011 k politice životního prostředí od roku 2013, tedy doby, kdy se hnutí poprvé stalo vládní stranou. Následně autorka navazuje druhou částí kapitoly, ve které se již zaměřuje na analýzu postoje klíčových představitelů hnutí k Zelené dohodě, tedy Green Dealu, v době jeho vzniku.

2.1 Hnutí ANO 2011 a politika životního prostředí

Politika životního prostředí nebyla pro hnutí ANO 2011 při jejím vzniku zcela klíčovým a zásadním tématem. Avšak, mezi členy hnutí patří i politik Richard Brabec, který byl v roce 2014 navrhnout hnutím jako kandidát na post ministra životního prostředí. Volba byla schválena a Richard Brabec se 29. ledna 2014 stal ministrem životního prostředí. Hnutí tak získalo osobnost, skrze kterou mohlo úspěšně komunikovat svoji politiku životního prostředí. Politika životního prostředí se stala neodmyslitelnou součástí hnutí, a to i přes to, že ji hnutí ve svých programech nekomunikovalo tolik, jako jiná témata. Richard Brabec v této funkci působil až do roku 2021 (Vláda České republiky).

Hnutí ANO 2011 představilo svůj první program pro volby do Poslanecké sněmovny 2013. Program nesl název *Resortní volební program ANO*. Hnutí vzniklo velmi krátce před parlamentními volbami, a proto byl program hnutí ze začátku nekompletní, nekonkrétní a bezobsažný. Ještě během předvolební kampaně se v něm prováděly úpravy, či doplňování. Díky tomu bylo hnutí také ostře kritizováno. Dokument

byl členěn do 14 kapitol. Program se zabýval zejména tématy jako: *Státní rozpočet, daně, penzijní systém* – kde chtělo hnutí například prosadit zefektivnění výběru DPH, *Právo a spravedlnost* – zde chtělo hnutí zavést nový trestní řád, *Průmysl a podnikání* – v této kapitole chtělo hnutí například snížit zátěž pro podnikatele, a tak dále (Kopeček, Svačinová 2015: 183-184; Parlamentní Listy.cz 2013).

Své místo v prvním programu hnutí si našla také kapitola *Životní prostředí*. Hnutí ANO 2011 se v této kapitole zaměřilo zejména na prosazování těchto bodů: nízkoemisní zdroje energie, utlumení uhelných elektráren; efektivnější využívání opadů, ekologická a energeticky využitelná likvidace odpadu; prosazení *Zeleného programu* pro regiony se špatným ŽP; vytvoření strategie pro přizpůsobování se klimatu, opatření proti suchu; podpora vzniku nových vodních zdrojů; zlepšení imisní situace v postižených regionech; obnova sanace starých ekologických zátěží; srovnání environmentální legislativy s normami EU; rovnoprávné postavení podnikatelů a investorů v procesech EIA; vyšší efektivita podpory projektů z programů Evropské unie (Institut pro politiku a společnost 2017).

Jako další volební program hnutí ANO 2011 představilo svůj program pro volby do Poslanecké sněmovny v roce 2017. Tento program byl na rozdíl od prvního programu z roku 2013 propracovanější, a také je to nejdelší z doposud publikovaných programů hnutí. Dokument nesl název *Ted' nebo nikdy*, s podtitulem *Ten jediný program, který potřebujete*. Program byl velmi propagován jak hnutím samotným, tak i jeho lídrem Andrejem Babišem, a to zejména i na jeho facebookové stránce. Je evidentní, že i přes veškeré kontroly se hnutí dopustilo hrubé chyby, když do názvu programu, zároveň také do sloganu, zapomělo dát čárku. Název i slogan by měl vypadat tedy takto *Ted', nebo nikdy*. Dokument byl členěn do 22 kapitol, témat bylo v dokumentu celkově k nalezení 46. Program se zabýval zejména tématy jako: *Politický systém a jeho fungování, Sociální systém a sociální stát a Ekonomika*. I v tomto programu je stěžejní sledovat oblast životního prostředí (ANO, bude líp 2017; Babiš 2017; Eibl et al. 2019: 48-49).

Kapitola *Životní prostředí* v tomto dokumentu nebyla tolik obsáhlá, jako například jiné kapitoly, které byly více stěžejní pro hnutí ANO 2011. Hnutí se v této kapitole zaměřilo na prosazování zejména těchto bodů: zlepšení vodohospodářské infrastruktury, kvality ovzduší, odpadového hospodářství; odstranění starých ekologických zátěží; budování nových zdrojů pitné vody; inovativní způsoby likvidace odpadních vod, likvidace skládek odpadů; podpora opatření na zadržování dešťové vody; zajištění férové ceny v rámci vodného a stočného; zavedení jediného regulátora v oblasti vody; postupný návrat vodohospodářského majetku do rukou krajů, obcí i měst; urychlení projektu

Kotlíkových dotací; realizace programů zlepšení kvality ovzduší ve všech regionech; podpora projektů nízkoemisních zón; podpora projektů na snížení energetické náročnosti z programu Nová zelená úsporám; snižování celkového objemu odpadů; schválení nového zákona o odpadech; rozšíření stávajícího programu čisté mobility; otevření národních parků šetrnému turismu; účinnější chránění divoké přírody v nejcennějších lokalitách; důsledné chránění nejkvalitnější zemědělské půdy (ANO, bude líp 2017).

Poslední volební program pro volby do poslanecké sněmovny zveřejnilo hnutí ANO 2011 při volbách v roce 2021. Dokument nesl název *Až do roztrhání těla!*, s podtitulem *Ten jediný program, který potřebujete. Jako vždycky*. Dokument byl členěn do 21 kapitol, a zabýval se tématy jako například: *Bezpečnost, Efektivní a hospodárný stát a Investice do naší země*. I v tomto programu bylo nutno se více zaměřit na kapitolu s názvem *Životní prostředí*. Kapitola *Životní prostředí* byla podrobně rozepsána a zacílila na řadu zajímavých bodů. Hnutí se v této kapitole zaměřilo na prosazování zejména těchto bodů: investice do zlepšení životního prostředí; snížení emisí skleníkových plynů; ukončení spalování uhlí; program Nová zelená úsporám; kotlíková revoluce; zajištění nových zdrojů pitné vody; podpora projektů na lepší hospodaření s vodou; rozšíření čistíren odpadních vod (ČOV); zavedení kontinuálního monitoringu velkých vodních toků; vznik nového národního parku Křivoklátsko, nové chráněné krajinné oblasti (CHKO) Krušné Hory a Soutok; vysazení 350 milionů stromků v lesích, 10 milionů listnáčů mimo les – do roku 2025; navýšení recyklačních kapacit; zvýhodnění použití recyklovaných materiálů ve VZ; konec jednorázovým plastům (ANO, bude líp 2021).

Hnutí ANO 2011 se snažilo už od začátku vstupu do poslanecké sněmovny prosazovat zlepšení emisní situace v postižených regionech. Zejména v prvním vládním období k tomu využilo ministerstvo, tehdy vedené právě Richardem Brabcem, které zavedlo například dotace na ekologická auta. Do popředí vzešel i program na zlepšování kvality ovzduší. Došlo také ke schválení *Národního programu snižování emisí ČR a Politiky ochrany klimatu*. Parlament taktéž schválil *Novelu zákona o ochraně ovzduší*, kde se jednalo o oblasti nízkoemisních zón. Hnutí se velmi zajímalo také o podporu vzniku nových vodních zdrojů, což komunikovalo i ve svém programu. Podporu si získaly také projekty spojené s problematikou vodstva a sucha v krajinách. Jednalo se o projekty na chytré hospodaření s vodou a zadržování vody v krajině, a došlo také ke spuštění dotací na zadržování dešťové vody (Dolejší 2015; Institut pro politiku a společnost 2017; *Zákony pro lidi*).

Hnutí ANO 2011 důsledně řešilo i problém zadržitelnosti vody v krajině, a tento problém komunikovalo například i v programu pro Královehradecký kraj, který byl

vytvořen pro krajské volby 2016. Chtělo zajistit dotace na využití srážkových vod i pro obyčejné občany, a chtělo zajistit ochranu lokálních vodních zdrojů. Hnutí podporovalo výstavbu poldrů a mokřadů, dále také výsadbu lesů a travnatých pruhů ve městech. Dalším silným tématem, které hnutí ANO 2011 prosazovalo byla obnova sanace starých ekologických zátěží. To se promítlo na zajištění dotačního programu *Operační program životní prostředí*, který sloužil pro analýzu a likvidaci ekologických zátěží. Politika klimatu se také dále úspěšně prosazovala. Došlo k prosazení *Adaptační strategie ČR*. Jednalo se o strategii přizpůsobení se změně klimatu, což byla národní adaptační strategie, která byla v souladu s adaptační strategií EU. Jejím implementačním dokumentem se stal *Národní akční plán adaptace na změnu klimatu*. Cílem strategie bylo zvýšit připravenost České republiky na změnu klimatu – snížit zranitelnost a zvýšit odolnost společnosti a ekosystému vůči změně klimatu a omezit tak její negativní dopady (Deník.cz 2016; Ministerstvo životního prostředí; Institut pro politiku a společnost 2017; Vítková 2016).

Hnutí ANO 2011 také podporovalo prosazení *Kotlíkových dotací*. S touto podporou představilo hnutí také plán pro vznik informačního centra. Centrum by poskytovalo lidem bezplatnou radu, či pomoc s vyplněním formuláře se žádostí. Dalším tématem, které komunikovalo bylo třídění odpadu a černé skládky. Jako motivaci pro lepší třídění odpadu a recyklaci navrhovalo zvýhodnit ty obce, ve kterých obyvatelé odpad třídí a recyklují více. Po zvýhodnění těchto obcí při třídění odpadu přišlo dále s návrhem na zajištění dotací pro popelnice na bioodpad. Je nutno ale podotknout, že i přes zájem hnutí na snižování celkového objemu odpadů, byl to právě člen tohoto hnutí Richard Brabec, který schytl vlnu kritiky za neschválení nového zákona o odpadech v řádném termínu. Zákon samotný se dočkal také značné kritiky, a to jak z řad ekologů, tak i z řad odpadových firem (Dotace z OPŽP; Mrázová 2017).

Hnutí se také zasazovalo o návrh týkající se černých skládek. Tento návrh obsahoval tvrdší tresty pro viníky, kteří by se podíleli na vzniku a provozu těchto skládek, anebo by skládky jen využívali. *Opatření proti suchu a Zadržování vody v krajině* – to jsou dvě témata, která hnutí ve svém druhém vládním období považuje za věc nejvyššího veřejného zájmu v ČR. Hnutí ANO 2011 se snažilo díky vlivu Dity Charanzové, tehdejší poslankyně evropského parlamentu, prosazovat koordinaci národních opatření proti suchu. Dále se zasazovalo o získání maximální finanční podpory z evropských fondů. Tato podpora měla být funkčním řešením, které podpoří zadržování vody v krajině. Také se snažilo prosazovat posílení retenční schopnosti krajiny, či realizaci protierozních opatření (ANO, bude líp 2019; Vítková 2016; Vláda České republiky 2018).

V programu pro volby do Evropského parlamentu hnutí uvádělo cíl, uskutečnit výsadbu 10 milionů stromů. To vše opět za pomoci dotací a prostředků z Evropské unie. Dále se hnutí zavázalo k finanční podpoře na výstavbu vodovodních přívaděčů a úpraven pitné vody. Hnutí ANO 2011 také usilovalo o pokračování programu Dešťovka. Tento program zajistil ministr životního prostředí Richard Brabec již v minulém vládním období. Dalším cílem bylo navrátit vodohospodářskou infrastrukturu a majetek do rukou krajů, obcí a měst. V rámci politiky životního prostředí hnutí také usilovalo o zpřístupnění národních parků šetrnému turismu. Přitom se zároveň zavázalo svým slibem k účinnějšímu chránění divoké přírody v těch nejcennějších lokalitách. Program čisté mobility. Další téma, které hnutí komunikovalo. Jednalo se o podporu nákupu elektromobilů, a dalších eko-vozů, jako například plug-in hybridů. V rámci snižování skleníkových plynů se hnutí snažilo dosáhnout toho, aby v roce 2020 vzrostl počet elektromobilů, a to do celkového počtu šest tisíc. Společně s elektromobily cílili také na nárůst vozidel poháněných CNG. Jedním z kroků, jak toho dosáhnout, byl slib o instalaci nových nabíjecích stanic a plnicích míst v České republice. Jednalo se i o příspěvku na elektrokola. Hnutí přišlo s návrhem o prosazení jednorázového příspěvku na nákup nového elektrokola, a to ve výši až čtyř tisíc korun (ANO, bude líp 2017; ANO, bude líp 2019; Ekolist.cz 2017).

Hnutí ANO 2011 se v prosazování politiky životního prostředí zaměřovalo v průběhu let 2013 až 2021 zejména na témata jako zlepšení emisní situace, vodní hospodářství a zadržování dešťové vody, sanace ekologických zátěží, politika klimatu, snižování celkového objemu odpadů a recyklace, nebo čistá mobilita. Samozřejmě, došlo i na téma Green Dealu, které se stalo jedním ze stěžejních témat politiky životního prostředí jak pro hnutí, tak i pro celou Českou republiku (ANO, bude líp 2017; ANO, bude líp 2020).

2.2 Vláda hnutí ANO 2011 a Green Deal

Analýza pracuje s postoji a výroky čtyř stěžejních představitelů hnutí ANO 2011. Jedná se o: Richarda Brabce, Andreje Babiše, Alenu Schillerovou a Karla Havlíčka. Sice pouze jeden z těchto sledovaných aktérů byl přímo napojen na agendu životního prostředí a delegován k řešení tohoto tématu, avšak ostatní vybraní aktéři jsou také velmi aktivní ve výrocích ohledně Green Dealu a jedná se o hlavní osobnosti hnutí. Je také nutné zmínit, že posty, které ostatní aktéři ve vládním období zastávaly byly a dodnes jsou protunty s agendou Green Dealu. Je možné tvrdit, že agenda Green Dealu je v rámci politiky životního prostředí, kterou hnutí ANO 2011 prosazovalo, určitým vyvrcholením vládního

období. V rámci analýzy je možné zachytit, že postoje ke Green Dealu zrcadlí celý přístup hnutí k politice životního prostředí, kterou hnutí prosazovalo od svého vzniku v roce 2012. V Green Dealu se promítá to, jak hnutí pracovalo v rámci politiky životního prostředí celých sedm let před jeho vznikem a přijetím.

Na základě analyzovaných postojů hnutí ANO 2011 ke Green Dealu a politice životního prostředí ve vládním období je možno najít nejvíce reakcí u Richarda Brabce, bývalého ministra životního prostředí. Jedná se o osm reakcí. Tento fakt se nezdá být nijak překvapivým, jelikož právě on byl osobou, která byla zmocněna k řešení tohoto tématu. Co se týče reakcí samotných, tento aktér vykazuje různorodé reakce. Avšak ty, které převládají jsou spíše pro. Co se týče reakcí proti, Richard Brabec často argumentuje téma Green Dealu jako až moc ambiciózní a nereálné. Za nejvíce ambiciózní je považováno snížení emisí CO₂ do roku 2030 z 40 % na 55 %. Dále se obává, že by Evropa mohla na snižování emisí zůstat sama. Podotýká, že je důležité přimět velké znečišťovatele mimo EU, aby se také veřejně zavázali. Další skutečnost, kterou bere jako ne příliš realistickou je takzvaný *rok konce uhlí* do roku 2030. Dalším faktorem, díky kterému se staví spíše proti podpoře Green Dealu je energie. Tvrdí, že pokud se nenajde nový revoluční zdroj čisté energie, tak bude velmi složité dosáhnout ambiciózních cílů, které nám stanovuje Green Deal (Česká televize 2020; Moravec, 2020; Surmanová 2021).

Také uvádí, že pro Českou republiku jako pro průmyslovou zemi by obrovské snižování emisí bylo velmi nákladné, a vyžadovalo by to až revoluci. Co se týče reakcí, které podporují Green Deal, Richard Brabec se zmiňuje o tom, že jsme vstoupili do doby, kdy uhelná doba končí, a také že je potřeba vykročit vstříc bezemisní energetice. Také vyjadřuje podporu dalšího snižování emisí. Tvrdí, že naše emise snižujeme a budeme i nadále. Avšak za předpokladu, že na snižování dostaneme prostředky a více času. Dále tvrdí, že Česká republika podporuje zelené oživení jako celek. I zde ale dodává, že podpora zeleného oživení musí probíhat se zásadou respektování regionálních specifik a dostupných technologií. Dekarbonizaci vidí jako jasný cíl, avšak uvádí že s tím nastanou i problémy v přípravě změn v uhelných regionech. Podotýká nutnost vnímání historie země. Jelikož těžba uhlí byla pro Českou republiku a její průmysl stěžejní, bude se tak jednat o poměrně náročnou tranzici. Avšak i přes to Richard Brabec dekarbonizaci podporuje (Mácalová 2021; Surmanová 2021; Šafaříková 2020; Taylor 2021).

Dalším sledovaným aktérem je bývalý premiér Andrej Babiš. U tohoto aktéra na základě sedmi výroků převládají postoje proti. Velmi často poukazuje na nebezpečí Green Dealu. Dohodu označuje za „šílenou“ a vyzývá ke změně přístupu. Pronesl výrok, kde zmiňuje, že doufá, že Brusel konečně zapomene na Green Deal. Jako důvod uvádí, že

dohoda ničí náš automobilový průmysl a také naši ekonomiku. Po propuknutí koronavirové krize tvrdí, že dohoda by měla přejít do pozadí. Je pro něj až moc ambiciózní, nereálná a finančně náročná. Dále také vyzývá Evropskou unii k většímu realismu v její zelené politice. Stejně jako Karel Havlíček, i Andrej Babiš vyjadřuje jisté obavy, že naplňování přehnaně ambiciózního Green Dealu může vyhnat investory z Evropy, například ve prospěch USA či Asie (Jeřábek 2020; Lazarová 2021).

Babiš taktéž odsuzuje plán na snížení uhlíkových emisí vyřazením spalovacích motorů a těžby uhlí. Dále uvádí, že dohoda nebude k ničemu platná, pokud se do snižování emisí skleníkových plynů nezapojí také USA a Čína - ti největší znečišťovatelé. Argumenty, které by byly pro Green Deal, a to bez výjimek, bohužel není možno dohledat. Andrej Babiš je k budoucímu prosazování Green Dealu v rámci vládního období celkově skeptický. Ovšem pár faktorů, které vedly k přijatelnějšímu postoji k dohodě je možno najít. Andrej Babiš vyjadřuje spokojenost s tím, že se zohlednil plyn jako přechodná technologie, a také že se zohlednila role lesů při plnění klimatických cílů. Také ještě stojí za zmínku, že v roce 2020 podepsal memorandum k pokračování dohody (Lazarová 2021; Seznam Zprávy 2021; Vláda České republiky 2020).

Předposledním sledovaným aktérem je bývalá ministryně financí Alena Schillerová. Na základě čtyř nalezených výroků u ní převládají jednoznačně postoje pro Green Deal. Možnost proti nebyla nalezena v analýze ani jednou. Alena Schillerová velmi otevřeně uvádí, že vítá evropský Green Deal. Uznává, že klimatické změny se dostaly do kritického stádia, a je potřeba tyto změny řešit. Vítá představu uhlíkové neutrality. Avšak má k tomu jisté výhrady. Jakožto bývalá ministryně financí chtěla, aby se k otázkám klimatu přistupovalo finančně a ekonomicky rozumným způsobem. Dohoda podle ní znamená výzvu jak pro sektor veřejný, tak pro soukromý (King 2020).

Také dodává, že je důležité, aby přechod ke klimatické dohodě byl technologicky neutrální a aby se respektovalo právo členských států. Vidí jisté obavy skrze financování přechodu ke klimaticky neutrální ekonomice. Skrze tento fakt navrhovala, aby byla zajištěna dlouhodobá podpora při přechodu. I přes velkou výzvu, kterou klimatická tranzice představuje, Alena Schillerová je přesvědčena, že tuto výzvu zvládneme a Green Deal dále podporuje. Podporuje také novou ekologickou daň z leteckého benzínu. Vyjadřuje také podporu klimatickému balíčku *Fit for 55*. Avšak uvádí zde pár výhrad. A to, aby byly přijaty adekvátní kompenzační mechanismy a tím se minimalizovaly negativní sociální dopady balíčku na nejzranitelnější domácnosti (King 2020; Schillerová 2021; Souček 2021; Zlámalová 2021).

Posledním aktérem v analýze je bývalý ministr průmyslu a obchodu, Karel Havlíček. U tohoto aktéra je nalezen stejný počet reakcí, jako u Andreje Babiše, čili sedm. A stejně jako u Andreje Babiše, i u Karla Havlíčka převládají na základě výroků postoje proti. Zastává názor, že podporovat zelenou ekonomiku není na místě. Odůvodňuje to úpadkem naší základní ekonomiky. Obává se také možnosti, kdy bychom se mohli dostat do bodu, kdy zelená ekonomika nebude moci být nadále vůbec podporována, pokud ta základní ekonomika klesne ještě více. Karel Havlíček vyjadřuje nesouhlas s navýšením klimaticko-energetických cílů už do roku 2030. Nesouhlas se týká hlavně nerealizovatelnosti tohoto cíle. Také souhlasí s názorem, že zpřísnování výkonnostních norem pro CO₂ bude mít negativní dopad na méně rozvinuté regiony Evropské unie a členské státy s nižšími příjmy. Snižování emisí velmi jasně označuje za nerealizovatelný cíl, který bohužel nebyl řádně promyšlen a pro přípravu tohoto cíle nebyla použita validní data (Česká televize 2020; Česká televize 2021; Moravec 2020; Ministerstvo průmyslu a obchodu 2020).

Podle Karla Havlíčka nápady na realizaci Green Dealu postrádají jak ekonomický, tak i technologický základ. Co se týče reakcí, které Green Deal podporují, Karel Havlíček souhlasí s tím, že v době, ve které se nacházíme je momentálně namístě, abychom měli ambice na prosazení ekologických prvků do více sfér průmyslu. Avšak za splnění dvou podmínek. Ta první se týká poskytnutí prostoru pro postupný přechod k zelenému průmyslu. Druhá podmínka se týká toho, aby byl přechod náležitě kompenzovaný. Dále oceňuje navržený evropský mechanismus pro spravedlivou transformaci k zelené politice. Vyjadřuje podporu pro bezemisní energetiku a uvádí, že je potřeba této energetice „vykročit vstříc“ (Idnes.cz 2021; Ministerstvo průmyslu a obchodu 2020; Šafaříková 2020).

V tabulce č. 1 (viz níže) jsou uvedeny veškeré nalezené výroky pro období od 11. prosince 2019 do 17. prosince 2021. Jedná se o období, kdy se hnutí ANO 2011 nacházelo ve vládě a společně s tím se v této době začala utvářet agenda Green Dealu. Počet výroků, které bylo možno pro sledovaném období nasbírat je: 26. Nejvíce aktivním aktérem ve sledovaném období se stal Richard Brabec, naopak nejméně aktivním aktérem se stala Alena Schillerová. Na základě sesbíraných a analyzovaných výroků je možno dojít k hlavnímu závěru této analýzy. Díky nashromážděným reakcím je možno určit, jaký byl přístup hnutí ANO 2011 ke Green Dealu v době, kdy bylo hnutí ANO 2011 vládní stranou. V průběh let nebyl názor jednotlivých politiků jednotný a promítaly se do něj vnější vjemy jako je například krize spojená s pandemií koronaviru, ekonomické nebo

průmyslové faktory. Tím pádem význam politiky životního prostředí značněji upadal do pozadí těchto událostí.

Tabulka č. 1 – postoje členů hnutí ANO 2011 ke Green Dealu

POSTOJE K DOHODĚ AKTÉŘI	PRO	PROTI	PRO S VÝHRADAMI	CELKEM
Richard Brabec	2	3	3	8
Andrej Babiš	-	6	1	7
Alena Schillerová	1	-	3	4
Karel Havlíček	1	4	2	7
CELKEM	4	13	9	26

Zdroj: vlastní tabulka

Na základě analyzovaných výroků bylo možné najít určitá témata, na kterých se sledovaní aktéři shodovali. Mezi ně patří například: nereálnost naplnění stávajícího ambiciózního Green Dealu, snižování emisí jakožto nereálný a špatně promyšlený cíl, aby přechod ke klimaticky neutrální Evropě respektoval práva členských států, nutnost zapojení všech znečišťovatelů – včetně USA a Číny. Při analýze jednotlivých výroků byl zaznamenán trend, že ve výsledku má vůdčí slovo, co se týče jednotlivých názorů, převážně Andrej Babiš. Nicméně, i přes občasné názorové rozchody některých členů hnutí, všichni stáli za svým předsedou a spíše se v postojích doplňovali. Podle vytvořené tabulky je možno dojít k závěru, že postoj či přístup celého hnutí ve sledovaném období je spíše neutrální. Žádná z kategorií - pro a proti - nezískala významným rozdílem více hlasů. Hnutí ANO 2011 si tedy ve vládním období drželo převážně neutrální postoj k problematice životního prostředí a agendě Green Dealu.

3. Opoziční hnutí ANO 2011 a jeho přístup ke Green Dealu

Konec vládního období hnutí ANO 2011 se datuje k roku 2021. Volby do Poslanecké sněmovny, které se konaly osmého a devátého října 2021, se pro hnutí ANO staly zklamáním. Hnutí ANO 2011 se sice umístilo na druhém místě, ale vzhledem k celkovým výsledkům voleb se hnutí ANO 2011 poprvé po téměř deseti letech přesunulo do opozice. Zprvu se jevílo, že hnutí nebude v opozici velmi silné a předseda hnutí na svůj post rezignuje. Hnutí se naopak stalo nejvýraznější opoziční politickou silou. Stejně tak jako ve vládním období, i v opozičním se problematice životního prostředí nedostalo tolik pozornosti, jako například jiným tématům. Hnutí ANO 2011 se ale i po přechodu do opozice nadále drželo několika silných environmentálních témat.

Cílem této kapitoly je představit přístup hnutí ANO 2011 k politice životního prostředí v opozičním období let 2021 a 2022 a následně analyzovat postoje hnutí ke Green Dealu z její pozice nejvýraznější opoziční strany. Autorka v této kapitole hledá odpověď na výzkumnou otázku: *Jaký byl postoj hnutí ANO 2011 ke Green Dealu v opozičních letech 2021 až 2022?* Vzhledem k vytyčenému cíli a stanovené výzkumné otázce je tato kapitola členěna do dvou podkapitol. V první podkapitole autorka sumarizuje přechod hnutí do opozice a systematicky popisuje proměnu jeho přístupu k politice životního prostředí. Následně autorka navazuje druhou podkapitolou, ve které se zabývá analýzou postojů klíčových členů hnutí ke Green Dealu z pozice největší a nejvýraznější opoziční strany.

3.1 Hnutí ANO 2011 a nová politika životního prostředí

Hnutí ANO 2011 se drželo v koaličních vládách již od voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2013. V roce 2017 ve volbách do Poslanecké sněmovny se dokonce stalo vítězným hnutím. Vláda tohoto hnutí však skončila v roce 2021, kdy se konaly zatím poslední volby do Poslanecké sněmovny. I když se ještě v zářijových volebních modelech předpokládalo, že hnutí opět vyhraje, nestalo se tak. Hnutí ANO 2011 se v těchto volbách umístilo na druhém místě a díky prohře se stalo stínovou vládou v Poslanecké sněmovně. Faktorů, díky kterým se hnutí neumístilo na první pozici voleb by mohlo být hned několik, avšak ve všech případech figuroval zejména Andrej Babiš. Dalo by se tedy říci, že tím úplně hlavním a klíčovým faktorem, díky kterému hnutí nedosáhlo ve volbách na výhru, se jeví předseda hnutí Andrej Babiš (Idnes.cz 2020; Volby.cz 2021).

Jako další důležitý faktor se určitě jeví koronavirová krize, ve které opět sehrál značnou roli bývalý premiér Andrej Babiš. Průzkumy také jasně ukázaly, že obyvatelstvo

velmi rapidně ztratilo důvěru ve vládu, a konkrétně pak v premiéra Andreje Babiše. Také několikanásobné změny na postu ministra zdravotnictví, které mnohdy trvaly i pár týdnů, prohloubily v obyvatelstvu nedůvěru ve vládu a v její kroky. Mezi další faktory neúspěchu hnutí pak patřily například: růst cen energií, problémy v automobilovém průmyslu či antiBabiš kampaň, kterou vedla nejen koalice SPOLU, ale také koalice Piráti a Starostové (Idnes.cz 2020; Surmanová 2021; Volby.cz 2021).

Politika životního prostředí, kterou hnutí ANO 2011 prosazovalo v letech 2021 až 2022 se jen mírně liší, od politiky životního prostředí, kterou hnutí prosazovalo ve svém vládním období. Už ve vládním období hnutí nemělo politiku životního prostředí jako jednu z jejich klíčových agend, kterými byli například *Průmysl a obchod*, anebo *Finance*. A i v opozičním období se tento fakt nezměnil. Dalo by se říci, že politika životního prostředí se v tomto období řešila ještě o něco méně. Za tuto skutečnost mohou hlavně dvě stěžejní témata roku 2022: pocovidová doba, válka na Ukrajině a s ní spojená energetická krize. Témata v rámci politiky životního prostředí, která hnutí v uvedeném období prosazovalo, se velmi často točila kolem agendy Green Dealu. Mezi důležitá témata k prosazování v rámci jednotlivých krajů pak patřil převážně důraz na ekologii a obnovitelné zdroje. Tato témata se často objevovala v programech hnutí ANO 2011 za jednotlivé kraje. Jednalo se o programy pro komunální volby 2022 (ANO, bude líp 2022; Facebook.cz 2022; Ostrava Moravskoslezský kraj 2022).

Důraz v programech byl kladen také na rozšiřování městských parků, zatravňování tramvajových pásů a celkově na rozšiřování zeleně ve městech, její revitalizaci a společně s tím i důraz na její následnou péči. Společně s rozšiřováním zeleně ve městech se programy často zavazovaly také k výsadbě nových stromů, a to jak v oblasti parků, tak i v okolí silnic. Pro podporu třídění odpadu a zvelebení odpadových míst bylo navrženo posílení svozu odpadů a nainstalování dodatečných odpadkových košů a kontejnerů. Také byla zmiňována snaha zakomponovat moderní a inovativní trendy do odpadového hospodářství. Ve větších městech se pracovalo na podpoře pro vybudování zelených střech, a také vertikálních zahrad. S podporou obnovitelných zdrojů a čisté energie se opět ve větších městech navrhovala podpora pro budování solárních panelů a také bateriových úložišť pro bytové domy. Stejně tak jako ve vládním období, i v tomto hnutí pokračovalo ve své podpoře vodohospodářské infrastruktury (ANO, bude líp 2022; Facebook.cz 2022; Ostrava Moravskoslezský kraj 2022).

Mezi stěžejní témata v rámci vodohospodářské infrastruktury patřilo například: odkanalizování osad, nové kanalizace, výstavba nových domovních ČOV, obnova malých vodních nádrží a celková rekonstrukce těch velkých. Mezi další témata

k prosazování patřila například modernizace ČOV, které by mohly fungovat nezávisle na zdroji energie. Mezi další často se vyskytující témata patřily krajinné prvky, které by měly mít za úkol přispět k ekologické stabilitě území. Programy se také zasazovaly o finanční podporu při výměně starých neekologických kotlů. V případech měst s horší emisní situací se plánovalo zpřísnění povolení provozu firem. Další pomocí pro lepší ovzduší by mělo být zasazení se o ekologizaci výroby, či konkrétně v Ostravě snaha o ukončení koksovny. Stejně jako v předchozích letech, i v roce 2022 se programy snažily usilovat o podporu likvidace starých ekologických zátěží. A v poslední řadě došlo i na téma městské hromadné dopravy. Konkrétně se slibovala její ekologizace (ANO, bude líp 2022; Ostrava Moravskoslezský kraj 2022).

Hnutí ANO 2011 se zasazovalo o uznání jádra a plynu jako nízkoemisní a udržitelné zdroje už od roku 2019, a pokračovalo v tom i v opozičním období. Jednalo se o jednu ze stěžejních agend v rámci prosazování politiky životního prostředí. Hnutí ocenilo, když Evropská komise konečně v roce 2022 přišla s návrhem na zařazení těchto zdrojů mezi zelené investice. Díky této skutečnosti se v České republice budou moci budovat jaderné bloky, a zdroje vytápění se budou moci udržet jako cenově dostupné. Prodloužení těžby uhlí alespoň do roku 2034 je návrh, který hnutí předneslo ve svém krizovém plánu, který vytvořilo především skrze energetickou krizi, ve které se Česká republika v roce 2022 ocitla. V tomto krizovém plánu se dále také objevil návrh na přípravu výstavby třetího a čtvrtého bloku Temelínské jaderné elektrárny. Tento plán je možný pouze díky uznání jádra jakožto udržitelného a nízkoemisního zdroje (České noviny 2022; Dratva 2022; Havlíček 2022).

Co se týče plynu, hnutí přišlo s návrhem na jeho úspory. Návrh spočíval v zavedení určité motivace pro velké spotřebitele. Tato motivace měla zaručit pozdější úspory plynu. Posledním důležitým tématem krizového plánu byl návrh na vyčlenění tří miliard korun na projekty, které by se týkaly vodohospodářské oblasti. Oblast vodního hospodářství se stala tématem, které hnutí ANO 2011 prosazovalo již od svého založení. V rámci snižování emisí přišla Evropská unie s návrhem na zdražení vytápění pevnými palivy a plynem. Společně s tím padl i návrh na zdražení cen benzínu a nafty. Členové hnutí tyto návrhy nepodpořili a kritizovali je. Argumentovalo se tím, že jde o šílené rozhodnutí, jelikož emise, které na tomto zdražování Evropská unie ušetří vypustí jiní velikáni, například Indie (Brabec 2022; České noviny 2022).

V průběhu roku 2022 navrhovalo hnutí ANO 2011 také odpuštění poplatků v rámci obnovitelných zdrojů. Mělo se jednat o pomoc domácnostem, které by měly pouze určitou spotřebu – průměrnou spotřebu, která by byla ještě určena. Domácnostem by tak byla

poskytnuta pomoc v rámci energetické krize. Zrušení povinného přimíchávání biosložek do pohonných hmot se stalo dalším tématem, proti kterému se hnutí vymezilo a kritizovalo ho. Z tohoto zrušení přimíchávání biosložek vyplývalo že bude muset Česká republika nakoupit více tun ropy z Ruska. A skrze probíhající válku na Ukrajině s tímto krokem hnutí nesouhlasilo. V rámci snižování emisí přišlo hnutí s návrhem, aby se na summitu Evropské rady znovu projednalo téma ohledně emisních povolenek. Předseda hnutí dlouhodobě vyjadřoval svou nespokojenost a kritiku vůči tomu, že emisní povolenky mají negativní dopad na cenu české elektřiny, a to až o třetinu (EuroZpravy.cz 2022; Idnes.cz 2022; Klíma 2022).

Europoslankyně Dita Charanzová, stejně tak jako její kolegové z hnutí ANO 2011 Andrej Babiš, Richard Brabec či Karel Havlíček, zastávala názor, že Green Deal bude potřebovat do budoucna zásadní revizi v klíčových tématech. Pro tento názor měla hned několik důvodů. Mezi ně patřila například politická situace, nedostatečný realismus v rámci Green Dealu, dopad zelené politiky na české občany, možnosti českého průmyslu v rámci Green Dealu, možnosti českého byznysu v rámci Green Dealu, český energetický mix. Politikou životního prostředí se ovšem zabývalo i Mladé ANO. V rámci členů Mladého ANO patří politika životního prostředí mezi velmi důležitá témata. Konkrétně pak téma ekologie bývá velmi populární mezi mladou generací. Mládeži bývá toto téma bližší a také je to něco, co bude později v čase ohrožovat spíše je než starší generaci. Předsedkyně Mladého ANO Markéta Plesníková zastává názor, že naše zelená budoucnost bohužel nezávisí pouze na nás, České republice, ale bude potřeba pomoci zvenčí (Novotná, Zajac 2022; Podlešák 2022; Winter 2022).

3.2 Opoziční hnutí ANO 2011 a Green Deal

Analýza sleduje přístup hnutí ANO 2011 ke Green Dealu v opozičním období. V analýze se využívají výroky čtyř sledovaných aktérů, což jsou opět: Richard Brabec, Andrej Babiš, Alena Schillerová a Karel Havlíček. Na základě 27 sledovaných a analyzovaných postojů ke Green Dealu a politice životního prostředí v opozičním období převládá nejvíce reakcí u Andreje Babiše, naopak nejméně reakcí je možno zaznamenat u Aleny Schillerové. V analýze celkově převládají postoje, které jsou proti Green Dealu. Prvním aktérem v analýze je Richard Brabec. Na základě osmi zachycených výroků se Richard Brabec ve sledovaném období projevuje k agendě Green Dealu spíše kriticky. Co se týče reakcí, které jsou proti, Richard Brabec velmi ostře prohlašuje, že Green Deal je mrtev. Řada cílů dohody je podle něj mimo realitu. Tento komentář se stal poněkud

kontroverzním, protože většina odborníků z řad ekologů s ním v tomto tvrzení bohužel nesouhlasí. Jedním ze zásadních důvodů, proč se rozhodl tento komentář publikovat na svém twitterovém účtu je harmonogram snižování emisí skleníkových plynů, se kterým Richard Brabec nesouhlasí. Dalším důvodem, který vedl k vzniku komentáře se jeví vysoké ceny energií, které mají podle Brabce obří dopad na energetickou nesoběstačnost Evropy (Bechyně 2022; Brabec 2022; Dubničková 2022; Parlamentní Listy.cz 2022).

Zastává názor, že je zapotřebí zásadní revize, při které by se přehodnotila zejména stanovená data pro naplňování konkrétních kroků a opatření v rámci Green Dealu. Dosavadní harmonogram je podle něj něco až moc ambiciózního a hlavně nereálného. Dodržení harmonogramu by mělo fatální dopad na ekonomiku a domácnosti v České republice. Další velký problém Green Dealu je podle něj fakt, že jsme závislí na ruském zemním plynu. Ten se měl využívat jako přechodné médium, které mělo nahradit uhlí. Avšak v době, ve které se nacházíme je využívání ruského plynu velmi vratká možnost, jelikož kdykoliv může dojít k jednostrannému odstřižení dodávek plynu. A to ze strany Ruska. Téma emisní neutrality, která by měla být dosažena do roku 2050 je podle Richarda Brabce slib, který bude schopna naplnit maximálně Evropa. A s tímto nesouhlasí. Nelíbí se mu, že se dosažení tohoto cíle na konferencích vždy slibovalo, i když se následně zjistila realita, že tento slib se bude snažit naplňovat pouze Evropa, ale ostatní větší znečišťovatelé ne (Bechyně 2022; Brabec 2022; Dubničková 2022).

Dále argumentuje proti snižování emisí tím, že bychom se jako stát měli spíše snažit adaptovat než přímo snižovat emise. Za špatné rozhodnutí považuje také návrh, který zakazuje prodej nových vozů se spalovacími motory, a to s platností od roku 2035. Moderní spalovací motory podle názoru vědců mohou mít nižší uhlíkovou stopu, než mají elektromobily, a s tímto názorem souhlasí i Brabec. Co se týče reakcí, které by podporovaly Green Deal, Richard Brabec vidí pár témat optimisticky. Celý koncept Green Dealu v původní verzi sice nepodporuje, avšak souhlasil by s reálnějšími termíny a cíli u stěžejních témat v horizontu do roku 2030. Podporuje například také důraz na energetické úspory. To má podle něj pořád svou platnost, a dnes platí snad ještě více. Dále vyjadřuje podporu pro rozšiřování elektromobility, která je taktéž součástí dohody, avšak ne za cenu úplného vyřazení spalovacích motorů. Navrhuje rozšíření elektromobility zejména do měst, kde je větší využívání vozidel hromadné dopravy. Souhlasí také s tím, že obnovitelné zdroje by měly dostat vyšší podporu, avšak postupně (Bechyně 2022; Dubničková 2022).

Dalším sledovaným je Andrej Babiš. U tohoto aktéra by se dalo říci, že jeho názory jsou vcelku neutrální, jelikož často se projevuje jako kritik i jako podporovatel Green

Dealu. Jako podporovatel Green Dealu se projevuje většinou v případech, kdy se snaží obhájit si své počínání při prvotním formování a schvalování dohody. V analýze se nachází stejný počet reakcí pro kategorie pro a proti. Na základě 12 nalezených výroků se Andrej Babiš stává v této analýze nejaktivnějším komentátorem na téma Green Dealu. Co se týče reakcí proti, Andrej Babiš se nebojí ostře kritizovat. Velmi často používá výrazy jako „zelení fanatici“ či přívlastek „šílený“ ve spojení s Green Dealem. Zástupce v Evropském parlamentu oslovuje právě jako „zelené fanatiky“. V jednom svém projevu dokonce tvrdí, že se Evropa zbláznila (Babiš 2022; Kopecký 2021; Rambousková 2022).

Zastává názor, že Green Deal se může zdát jako nebezpečný. A to za předpokladu, že by se stávající Green Deal neměl nijak revidovat, a jeho stanovená data by se neodložila či neodsunula. Tím také souhlasí s názorem Richarda Brabce, který tvrdí, že je potřeba stanovené cíle společně s daty revidovat. Dále Andrej Babiš kritizuje například dohodnuté podmínky pro emisní povolenky. Nesouhlasí také s tím, že by se na úkor zelené politiky měl obětovat náš český průmysl. Za špatné rozhodnutí považuje také stanovený rok 2035, který je spojen s koncem prodeje spalovacích motorů. Opět téma, se kterým nesouhlasí také Richard Brabec. Nesouhlasí s pokračováním evropského programu snižování emisí skleníkových plynů, a vyzývá k jeho ukončení. Toto snižování má dle něj potenciál na likvidaci Evropy. Také vyjadřuje nesouhlas s navýšením emisních cílů pro oblasti, jako jsou zemědělství, stavebnictví či malý průmysl. Značný počet reakcí se nachází i v kategorii, která podporuje Green Deal. Co se těchto reakcí týká, Andrej Babiš pevně stojí za přesvědčením, že z Green Dealu se vyvázat nemůžeme a musíme v něm nadále setrvat. Pokud bychom se rozhodli z dohody vyvázat, znamenalo by to pro nás i vyvázání se z Evropské unie. Jak bývalý premiér zmiňuje, přišli bychom o peněžité zdroje, které by mohly dosáhnout až tisíc miliard korun. A to by náš stát i náš průmysl razantně poškodilo (Babiš 2021; Babiš 2022; Irozhlas 2022; Kopecký 2021; Kopecký 2022; Dračková, Šamanová 2022).

Vyjadřuje podporu balíčku *Fit for 55*, ale s tím, že bychom se měli snažit vyjednat co nejlepší podmínky pro naši republiku. Zařazení jádra a plynu mezi zelené investice je podle Andreje Babiše velmi důležitý krok, se kterým je spokojen. Jak sám tvrdí, za tuto věc dlouhodobě bojoval na půdách Evropské unie, a vždy to pro něj i celé hnutí byla velmi důležitá věc. Pokud by jádro a plyn nebyly odsouhlaseny jako nízkoemisní zdroje, byla by to pro nás dle jeho slov katastrofa. Přísun peněz z Evropské unie do modernizačního fondu, který byl vyjedнан v rámci dohody, je podle něj také velice výhodná skutečnost. Souhlasí s pokračováním Green Dealu, avšak pouze za předpokladu zmírnění navržených opatření v rámci dohody, posunutí stanovených termínů a celkově

vyjednání lepších podmínek pro Českou republiku (Babiš 2021; Kopecký 2021; Dračková, Šamanová 2022; Dratva 2022).

Alena Schillerová se velmi aktivně ohledně agendy Green Dealu nevyjadřuje. V rámci analýzy je možno nalézt pouze jeden konkrétní výrok, který spadá do sledovaného období. Tento výrok je pozitivní, a proto spadá do sekce pro. Alena Schillerová vyjadřuje podporu zařazení jádra a zemního plynu mezi udržitelné a nízkoemisní zdroje. Jak sama uvádí, zařazení jádra a zemního plynu mezi nízkoemisní zdroje je klíčové pro energetickou soběstačnost České republiky. Je to také něco, za co ona i celé hnutí ANO 2011 lobbovalo už od roku 2019. Při hledání výroků je možno zaznamenat dva příspěvky ohledně Green Dealu a politiky životního prostředí, které Alena Schillerová na svém twitterovém účtu sdílela. Jedná se o příspěvek od Karla Havlíčka a následně o příspěvek Ondřeje Knotka. Oba jsou členové hnutí ANO 2011. V prvním příspěvku Karel Havlíček vyjadřuje nesouhlas s rozšířením emisních povolenek na domácnosti. Ve druhém příspěvku vyjadřuje Ondřej Knotek nesouhlas s tím, že naplňování zelených ambic bude jedna z hlavních priorit českého předsednictví. Jelikož Alena Schillerová oba tyto příspěvky sdílela na svůj twitterový profil, je na místě předpokládat, že s těmito názory i ona osobně souhlasí. Avšak i přes to, že tyto příspěvky sdílela, nejsou tyto výroky zařazeny do výsledné tabulky, která je uvedena níže (Havlíček 2022, Knotek 2022, Schillerová 2022).

Posledním sledovaným aktérem je Karel Havlíček. Jeho postoje vůči Green Dealu jsou ve sledovaném období spíše neutrální. V analýze nepřevládá ani jedna z uvedených možností pro nebo proti. Výroků je možno zaznamenat šest. Co se týká reakcí, které jsou proti, Karel Havlíček nesouhlasí s rozšířením emisních povolenek i na domácnosti. Jedná se konkrétně o vytápění domácností. Za emise si připlatí nejen majitelé bytů, ale také majitelé domků či majitelé aut na spalovací motory. Díky těmto emisním povolenkám se zdraží energie pro majitele nemovitostí, a také se zdraží ceny pohonných hmot. Stejně jako jeho kolegové Richard Brabec a Andrej Babiš, i Karel Havlíček nesouhlasí s koncem vyrábění nových aut na spalovací motory, který nastane v roce 2035. V tomto směru by očekával spíše posunutí termínu na později, anebo zmírnění požadavků. Jelikož se díky zákazům začnou nyní osobní vozy se spalovacími motory rychle zdražovat, bude to mít velmi špatný dopad na český průmysl (Havlíček 2022; Šlendryján 2022).

Dále zastává názor, že Green Deal je pořád spíše hrozba než příležitost. A to zejména pro náš průmysl a jeho tradiční odvětví. Co se týká reakcí, které Green Deal podporují, mezi nejhlavnější patří Havlíčkova podpora pro zařazení jádra a plynu mezi zelené investice. Považuje to za velké vítězství. Tuto věc se společně s celým hnutím ANO

2011 snažil prosadit už od roku 2019, kdy byla zahájena jednání. Přechod automobilového průmyslu na čistší mobilitu je dle něj důležitý posun, pro který bude ale potřeba získat podporu pro rozšíření dobíjecích stanic na vodík. Podporuje postupný pomalejší útlum využívání uhlí, který by měl posílit budování obnovitelných zdrojů. Green Deal podporuje ale bude podle něj vyžadovat revizi. Měl by dle jeho názoru projít změnou, aby jeho cíle byly opravdu naplnitelné. Určitá témata Green Dealu by se měla zaměřit spíše na pragmatičnost než pouze na ideologii. Pro správné fungování by se měl změnit taktéž balíček *Fit for 55* (Dratva 2022; Havlíček 2022; Lucková 2022; Martínek 2022; Šlendryján 2022).

V tabulce č. 2 (viz níže) jsou uvedeny veškeré nalezené výroky pro období od 17. prosince 2021 do 31. prosince 2022. Je nutné dopředu zmínit, že i v tomto sledovaném období však téma Green Dealu přešlo do pozadí a jeho cíle se neřešily aktivněji. Koncem roku 2021 se stále ještě řešila pocovidová krize, a hned s začátkem nového roku, konkrétně 24. února 2022 se uskutečnila ruská invaze na Ukrajinu. Jako důsledek této invaze se v České republice rozjela energetická krize. A toto byla témata, která vyžadovala větší pozornost politiků, a to i na úkor politiky životního prostředí.

Tabulka č. 2 – postoje členů hnutí ANO 2011 ke Green Dealu

POSTOJE K DOHODĚ AKTÉŘI	PRO	PROTI	PRO S VÝHRADAMI	CELKEM
Richard Brabec	-	5	3	8
Andrej Babiš	1	6	5	12
Alena Schillerová	1	-	-	1
Karel Havlíček	1	3	2	6
CELKEM	3	14	10	27

Zdroj: vlastní tabulka

Počet výroků, které bylo možné ve sledovaném období nasbírat je: 27. Nejvíce aktivním aktérem ve sledovaném období se stal Andrej Babiš, a stejně jako v minulé analýze, i zde se stala nejméně aktivním aktérem Alena Schillerová. Vyplněním výše zmíněných nalezených reakcí do tabulky je možno dojít k hlavnímu závěru druhé

analýzy. Díky nashromážděným reakcím je možno určit, jaký postoj ke Green Dealu a tudíž i k politice životního prostředí zaujímá hnutí ANO 2011 v opozičním období. V průběh sledovaného období se názory jednotlivých aktérů jen velmi málo lišily.

Stejně názory aktéři zastávali zejména ve čtyřech stěžejních tématech: téma jádro a plyn - všichni souhlasili se zařazením jádra a plynu mezi udržitelné a nízkoemisní zdroje; rok 2035 a konec spalovacích motorů - nepodporovali konec prodeje spalovacích motorů od roku 2035; vyvázání se z Green Dealu - zastávali stejný názor, že je nemožné vyvázat se z Green Dealu a je nutno v něm pokračovat; nutná revize - shodovali se na nutné revizi celé agendy Green Dealu. Podle vytvořené tabulky je možno dojít k závěru, že postoj celého hnutí je spíše negativní. Kategorie – proti – získala o jeden bod více hlasů. Hnutí ANO 2011 si tedy v opozičním období drželo spíše negativní a kritický postoj k problematice životního prostředí a agendě Green Dealu. Avšak je nutno podotknout, že se jednalo o opravdu těsný závěr s kategorií – pro –.

4. Hnutí ANO 2011 a Green Deal: Proměna přístupu

Hnutí ANO 2011 se v průběhu let proměňovalo, a to jak svým ukotvením na pravo-levé škále, svojí ideologií, tak přístupem k některým tématům. Mezi tato témata patřilo i životní prostředí. Od roku 2019 bylo hnutí ANO 2011 jako hlavní vládní strana, která zastávala také post ministra životního prostředí hlavním reprezentantem ČR při vyjednávání o nově vznikající iniciativě evropského environmentálního balíčku, tzv. Green Dealu. Přístup hnutí i jeho klíčových členů k debatě o Green Dealu se v průběhu času měnil.

Cílem této kapitoly je srovnání přístupu hnutí ANO 2011 ke Green Dealu a politice životního prostředí, který hnutí ANO 2011 prosazovalo nejprve ve vládním a následně v opozičním období. Dílčími cíli jsou vymezení rozdílů v postojích stěžejních členů hnutí a vymezení klíčových faktorů, které utvářely přístup těchto členů či celkové postoje hnutí. Autorka v této části práce hledá odpověď na výzkumnou otázku: *Jaké jsou rozdíly a klíčové faktory, které utvářely postoje hnutí ANO 2011 ke Green Dealu a politice životního prostředí ve vládním a opozičním období?*

Vzhledem k vytyčenému cíli je kapitola členěna do tří podkapitol. První podkapitola se zabývá srovnáním již představeného přístupu hnutí ANO 2011 k politice životního prostředí ve dvou sledovaných obdobích. Druhá podkapitola srovnává postoje hnutí ANO 2011 a jeho čelních představitelů vůči Green Dealu ve dvou sledovaných obdobích. Třetí podkapitola sumarizuje klíčové faktory, které utvářely postoje hnutí ANO 2011 vůči Green Dealu, či politice životního prostředí obecně, v obou sledovaných obdobích.

4.1 Proměna přístupu hnutí ANO 2011 k politice životního prostředí

Jak již bylo v předchozích kapitolách avizováno, politika životního prostředí nikdy nebyla stěžejní agendou pro hnutí ANO 2011. Hnutí nikdy nebylo více „zeleně“ založeno jako například parlamentní strana Piráti, nebo mimoparlamentní Strana zelených. Tato dvě politická uskupení vždy nabízela velmi pestrý program ohledně ochrany životního prostředí a zelené politiky celkově. Hnutí ANO 2011 představilo programy, ve kterých se politika životního prostředí vždy nacházela, avšak ve velmi skromné míře a s poměrně malými cíli do budoucna. Co se naplňování těchto cílů týče, i v tomto aspektu si hnutí velmi dobře nevedlo. Inklinovalo vždy nakonec spíše k naplňování cílů například u průmyslu a zemědělství, a to právě na úkor politiky životního prostředí.

V průběhu vládního i opozičního období, v letech 2013 až 2022, se přístup k politice životního prostředí v programech lehce proměňoval. Témata se obměňovala, avšak nějaká přetrvala. Témata, která se v programech hnutí opakovala byla zejména: nízkoemisní zdroje energetiky, konec uhelných elektráren, ekologická likvidace odpadu, opatření proti suchu, podpora projektů na lepší hospodaření s vodou, investice do zlepšení životního prostředí, rozšiřování ČOV, zajištění nových zdrojů pitné vody, zlepšení vodohospodářské infrastruktury, opatření na zadržování dešťové vody, programy na zlepšení kvality ovzduší ve všech regionech, program čisté mobility, sanace starých ekologických zátěží, důraz na ekologii. To byla témata, na která hnutí v průběhu let 2013 až 2022 cílilo nejvíce. Hnutí ve vládním období projevovalo zájem o vznik nových chráněných oblastí či národních parků. Konkrétně se jednalo o park Křivoklátsko, ze kterého chtělo udělat národní park, a dále o Krušné Hory a Soutok, ze kterých chtělo udělat nové CHKO.

V opozičním období sice takové návrhy nepodávalo, avšak v obou obdobích apelovalo na výsadbu nových stromků v lesích i mimo les a dále apelovalo na chránění divoké přírody, což mělo pomoci s revitalizací krajiny a zajištěním lepšího životního prostředí celkově. V letech 2013 až 2021 se zlepšení emisní situace stalo velmi silným a naléhavým tématem, a to jak ve světě, tak v České republice. Tento trend neminul ani hnutí ANO 2011, které začalo zlepšení emisní situace prosazovat hned se vstupem do poslanecké sněmovny. Tehdy se jednalo o podporu zlepšení emisní situace v postižených regionech především. Tento trend také přetrval i do opozičního období, avšak ne na dlouho a s menší úpravou. Už se nejednalo pouze o postižené regiony, ale o všechny regiony, jelikož zlepšení emisní situace se stalo společně s oteplováním planety ještě mocnějším trendem, než bylo kdy předtím.

V rámci trendu pro zlepšení emisní situace byly ve vládním období zajištěny dotace na ekologická auta. Za což si mohlo hnutí připsat odměnu, jelikož tyto dotace pomohl zajistit právě Richard Brabec, který byl tehdejším ministrem životního prostředí. V opozičním období pak hnutí v návaznosti na zlepšení emisní situace navrhovalo například ekologizaci výroby, nebo konkrétně v Ostravě ukončení koksovny. Avšak, i přes fakt, že podpora hnutí v otázce zlepšení emisní situace přetrvala až do opozičního období, nevydržela v něm velmi dlouho. Hnutí navrhovalo v průběhu roku 2022 prodloužení těžby uhlí až do roku 2034. Což je naprostý opak od toho, co hnutí prosazovalo ve vládním období, a to bylo rychlejší ukončení provozu uhelných elektráren v České republice. Dále se také snažilo zasadit o výstavbu třetího a čtvrtého bloku Temelínské jaderné elektrárny, a uvítalo i zařazení jádra a plynu mezi nízkoemisní zdroje.

Není tedy vůbec zcestné tvrdit, že se hnutí v opozičním období ohledně otázky emisní situace výrazně zhoršilo a otočilo od svých plánů, které mělo ve vládním období.

Ve vládním období se hnutí velmi zajímalo o hospodaření s vodou a o vodohospodářskou infrastrukturu celkově. Opět velmi silné téma, které přetrvalo i v opozičním období. Dalo by se říci, že se jedná o jedno z nejvýše postavených témat v rámci politiky životního prostředí, které hnutí ANO 2011 prosazovalo již od roku 2013 až do přítomnosti. Podpora vzniku nových vodních zdrojů, projekty spojené se zadržováním vody v krajině, projekty na chytré hospodaření s vodou, opatření proti suchu či výstavby nových ČOV. Témata, která byla vždy vysoce postavena, možná i díky svému propojení s oblastmi hospodářství a průmyslu, což jsou oblasti, na které se hnutí zaměřuje o něco více než na oblast životního prostředí. Je nutno ještě podotknout, že konkrétně opatření proti suchu a zadržování vody v krajině si hnutí stanovilo ve vládním období za věc nejvyššího veřejného zájmu. V opozičním období se pak hnutí zaměřovalo v tématu vodohospodářské infrastruktury a vodstva zejména na modernizaci ČOV, nebo na výstavbu nových kanalizací v městech.

Nakládání s odpady je další téma, které silně rezonovalo všemi programy od roku 2013 až do roku 2022. Hnutí se stavělo kladně k třídění a recyklaci odpadu a propagovalo jeho podporu, například zajištěním dotací pro popelnice na bioodpad. Ve vládním období navrhovalo zvýhodnění obcí, které by odpad třídily a recyklovaly více. V rámci nakládání s odpady se řešily také černé skládky, kdy hnutí přišlo s návrhem na tvrdší tresty pro osoby, které by se na vzniku či provozu těchto skládek podílely. V opozičním období pak hnutí navrhovalo pro efektivnější třídění odpadu zvelebení odpadových míst, či například posílení svozu odpadů. V tomto období také padly zmínky o zakomponování inovativních trendů do odpadového hospodářství.

I čistá mobilita se stala tématem, které přežilo až do roku 2022. Hnutí se zasazovalo o Program čisté mobility již ve vládním období. Chtělo obchodníky motivovat k prodeji elektromobilů a dalších eko-vozů, a kupující podpořit k jejich nákupu. Slibovalo také instalování nových nabíjecích stanic pro tyto vozy. Toto vše mělo podpořit snižování skleníkových plynů. Podpory se čistá mobilita dostala i v roce 2022, avšak ne v původní verzi. V roce 2022 se hnutí trochu odklonilo od původní myšlenky, když uvedlo, že čistá mobilita by se měla dále podporovat, avšak ne za úplného vyřazení spalovacích motorů.

4.2 Proměna přístupu hnutí ANO 2011 ke Green Dealu

Green Deal se stal tématem, dalo by se říci klíčovým tématem, které udávalo chod a trendy v rámci politiky životního prostředí, a to od konce roku 2019 až do konce sledovaného období - čili do roku 2022. V rámci analýzy bylo možno sesbírat značnou část postojů vůči Green Dealu, které zastávali sledovaní aktéři. V opozičním období bylo možno zanalyzovat více postojů než ve vládním období. Jak bylo možné předpokládat, tyto postoje se v rámci dvou sledovaných období proměnily. Některé více, jiné méně, avšak proměna nastala. U prvního sledovaného aktéra, jímž byl Richard Brabec, bylo možno na základě údajů zaznamenat proměnu v postojích k horšímu. V rámci vládního období Richard Brabec spíše podporoval Green Deal, avšak v opozičním období se k němu začal stavět více kriticky. V opozičním období dokonce uvedl, že Green Deal jako takový je podle něj mrtev. Nutno však podotknout, že již i ve vládním období Green Deal kritizoval, ale ne v tak velké míře.

Ve vládním období Richard Brabec vyjadřoval podporu pro ukončení spalování uhlí a s tím společně vyjadřoval podporu i dalšímu snižování emisí. Naopak v opozičním období začal tíhnout spíše k nutnosti adaptace, nikoliv přímo ke snižování emisí. Ve vládním období mluvil kladně o tématech dekarbonizace a s tím spojené emisní neutrality, avšak v opozičním období s těmito tématy tolik nesouhlasil. Jako důvod uvedl fakt, že na zajištění emisní neutrality se musí podílet všichni znečišťovatelé, a ne pouze státy Evropské unie. Již ve vládním období naznačoval, že bez nového revolučního zdroje čisté energie nebude Česká republika schopna nahradit uhlí a dosáhnout cílů stanovených v Green Dealu. A jelikož v roce 2022 nastala obava z odstříhnutí od ruského zemního plynu, který nám měl sloužit jako přechodné médium, Richard Brabec se ještě utvrdil ve svém názoru, že nebudeme schopni naplnit stanovené cíle. Co nejvíce Richarda Brabce tížilo byla nereálně stanovená data pro různá ukončení či snižování. V opozičním období nesouhlasil v podstatě s celým harmonogramem v rámci Green Dealu a také s většinou cílů v něm obsažených.

Druhým sledovaným aktérem byl Andrej Babiš, a jednalo se o nejaktivnějšího komentátora na téma Green Dealu v obou sledovaných obdobích. U tohoto aktéra bylo rovněž možno zaznamenat proměnu postojů v uvedených obdobích. Ve vládním období zastával Andrej Babiš spíše kritický postoj ke Green Dealu a se spoustou témat v rámci něj nesouhlasil. V opozičním období se ale tyto postoje proměnily, jelikož se Andrej Babiš začal vůči určitým tématům stavět kladněji. Proměna postojů u tohoto aktéra nastala tedy spíše k lepšímu, jelikož v opozičním období se Andrej Babiš vůči Green Dealu stavěl neutrálně. Což se oproti vládnímu období, kde zastával spíše kritický postoj,

dá považovat za zlepšení. Jedním z nejsilnějších argumentů Andreje Babiše ve vládním období bylo poukazování na „šílenost“ dohody a její nemožnou realizovatelnost.

Naopak v rámci opozičního období se snažil Andrej Babiš spíše poukazovat na fakt, že se Česká republika nesmí vyvázat z Green Dealu a musí se dále podílet na naplňování cílů. Avšak poukazoval také na nutnost přehodnocení některých stanovených termínů a cílů, aby byla lepší možnost pro jejich naplnění. Ve vládním období tvrdil, že tehdejší vyjednané podmínky měly potenciál zničit český průmysl. V opozičním období se k tomuto tématu snažil stavět více pozitivně, když se pokoušel dostat do povědomí konverzaci o možnosti vyjednání lepších podmínek pro Českou republiku. Již ve vládním období vyjadřoval podporu pro zařazení jádra a plynu mezi zelené investice. Když v roce 2022 došlo k onomu zařazení jádra a plynu mezi udržitelné zdroje, Andrej Babiš byl mezi prvními českými politiky, kteří veřejně podporovali toto rozhodnutí. Ve vládním období Andrej Babiš kritizoval Green Deal, jelikož měl být finančně náročný pro Českou republiku. Naopak v opozičním období vyjádřil spokojenost s přísunem finančních prostředků z tzv. Modernizačního fondu. Prostředky poskytnuté z tohoto fondu měly sloužit pro rychlejší a plynulejší přechod na klimaticky neutrální Evropu (Státní fond životního prostředí České republiky).

Jedinou ženou, která byla pro analýzu sledována se stala Alena Schillerová. U této aktérky bylo obtížnější výroky analyzovat a porovnat v průběhu dvou zmiňovaných období, jelikož v opozičním období se Alena Schillerová na téma Green Dealu příliš nevyjadřovala. Z dostupných zdrojů bylo možno dojít k závěru, že u Aleny Schillerové proměna v postojích nenastala. V rámci vládního i opozičního období byly nalezeny postoje, které pouze podporovaly agendu Green Dealu. Ve vládním období Alena Schillerová podporovala vznik Green Dealu, jelikož si byla vědoma hrozby klimatické krize. Podporovala uhlíkovou neutralitu, avšak apelovala na to, aby se k otázkám ohledně klimatu a uhlíkové neutrality přistupovalo finančně rozumným způsobem. Stejně jako její kolegové, i ona apelovala na respektování práva členských států. Ke klimatickému balíčku *Fit for 55* se stavěla také kladně, ale i u něj uvedla pár výhrad. V opozičním období se Alena Schillerová stavěla kladně k prosazení jádra a zemního plynu mezi zelené investice. Jednalo se o téma, které bylo v průběhu let pro hnutí velmi důležité.

Posledním aktérem, který byl pro analýzu sledovaný, se stal Karel Havlíček. Ten byl aktivnějším komentátorem na téma Green Dealu, na rozdíl od Aleny Schillerové. U tohoto aktéra nastala proměna postojů ve formě přechodu od kritického pohledu na více neutrální pohled. V rámci vládního období si Karel Havlíček držel spíše kritický pohled na agendu Green Dealu. Mezi jeho nejsilnější argumenty patřila obava o možný

krach české ekonomiky, pokud by se Česká republika snažila více prosadit ekonomiku zelenou. V opozičním období tento názor přetrvával, a k tomu se přidala i obava o špatný dopad na český průmysl. Ve vládním období vyjadřoval nesouhlas s navyšováním energeticko-klimatických cílů do roku 2030. V opozičním období se k negativnímu postoji vůči navyšování cílů přidal i jeho nesouhlas s koncem vyrábění nových aut na spalovací motory, který byl dohodnut na rok 2035.

Již ve vládním období si ale byl vědom nutnosti prosazení ekologických prvků do více sfér průmyslu. Vyjadřoval podporu pro transformaci k zelené politice a bezemisní energetice, avšak apeloval na to, aby se jednalo o postupný a spravedlivý přechod. V opozičním období si jeho největší podporu získalo hlavně zařazení jádra a plynu mezi nízkoemisní a udržitelné zdroje. V rámci zelené transformace podporoval postupný přechod automobilového průmyslu na čistší mobilitu, a také postupný útlum využívání uhlí. I když v Green Dealu viděl hrozbu, snažil se ho v opozičním období i podporovat, jelikož si byl vědom, že se z něj nemůžeme vyvázat. Apeloval ale na jeho zásadní revizi, protože je podle něj zkrátka nemožné dosáhnout některých cílů, které jsou v dohodě stanoveny.

V rámci dvou sledovaných období bylo možno dojít k několika závěrům. Ve vládním období se stal nejvíce aktivním komentátorem Richard Brabec, a nejméně aktivním komentátorem se stala Alena Schillerová. V opozičním období se stal nejvíce aktivním komentátorem Andrej Babiš, a nejméně aktivní byla opět Alena Schillerová. Co se postojů samotných týká, díky nashromážděným informacím bylo možno určit, že postoj (či přístup), který hnutí ANO 2011 zaujímalo vůči Green Dealu a politice životního prostředí ve vládním období byl spíše neutrální. V opozičním období zaujímalo hnutí ANO 2011 spíše negativní a kritický postoj (či přístup) vůči Green Dealu a politice životního prostředí. V rámci analýzy bylo také možno zaznamenat trend, že ve výsledku měl vždy vůdčí slovo předseda hnutí Andrej Babiš, a ostatní kolegové ho svými postoji spíše doplňovali, i když ne vždy ho úplně podporovali.

Našla se i určitá témata, na kterých se všichni sledovaní aktéři shodovali a měli na ně stejný názor. V rámci vládního období se jednalo o témata jako: nereálnost naplnění stávajícího ambiciózního Green Dealu, snižování emisí jakožto nereálný a špatně promyšlený cíl, aby přechod ke klimaticky neutrální Evropě respektoval práva členských států, nutnost zapojení všech znečišťovatelů. V rámci opozičního období se pak jednalo o témata: prosazení jádra a plynu mezi udržitelné a nízkoemisní zdroje, kritika konce prodeje spalovacích motorů od roku 2035, nemožnost vyvázat se z Green Dealu a nutnost v něm pokračovat, nutná revize celé agendy Green Dealu.

4.3 Faktory utvářející přístup ANO 2011 ke Green Dealu

V průběhu let 2013 až 2022 byla politika životního prostředí, kterou hnutí ANO 2011 prosazovalo, různorodá. V roce 2019 přišla Evropská unie s novým dokumentem, který nesl název Green Deal, a od té doby se začala politika životního prostředí proměňovat a adaptovat ve všech členských státech Evropské unie. Samozřejmě, politiku životního prostředí začaly ovlivňovat i jiná témata než jen Green Deal. Mezi faktory, které mají potenciál ovlivňovat chod politiky životního prostředí, či postoje vůči ní, by bylo možno zařadit například: politickou situaci v zemi, globální oteplování, nerostné bohatství, environmentální degradaci, ekonomiku, populismus, nacionalismus, a tak dále. V rámci České republiky, konkrétně u hnutí ANO 2011 je také možno na základě sesbíraných údajů najít několik faktorů, které utvářely postoje vůči politice životního prostředí a ke Green Dealu. Mezi klasické faktory patří samozřejmě i ekonomika a průmysl. Tyto dva faktory hýbaly postoji vůči politice životního prostředí od samého počátku vzniku hnutí, jelikož se jedná o faktory, které bývají vždy aktuální a pořád se proměňují (Havelka 2021; King 2020; Ministerstvo průmyslu a obchodu 2020; Wuebbles et al. 2017: 12-34).

Avšak mezi zajímavější faktory, které se podílely na tvorbě postojů vůči politice životního prostředí, kterou hnutí prosazovalo, by se dalo řadit zejména tyto: populismus, koronavirová pandemie, energetická krize spojená s válkou na Ukrajině. Za nejdůležitější faktor, který utvářel postoje vůči politice životního prostředí a Green Dealu u hnutí ANO 2011 by se dal považovat faktor populismu. Jedná se o faktor, který se vyskytoval v analýze v obou sledovaných obdobích. Tedy jak ve vládním, tak v opozičním období. Tento faktor byl nejvíce zřetelný u sledovaného aktéra Andreje Babiše. Ten využíval populismu převážně při kritizování Green Dealu, když uváděl, jak je tato iniciativa nerealizovatelná a navrhuje „šílená“ opatření. Dále také velmi často využíval populisticky znící přirovnání „zelený fanatismus“ pro počínání Evropského parlamentu a Evropské komise, nebo tak označoval i politiku životního prostředí, kterou Evropská unie prosazovala. Členy Evropského parlamentu označoval za „zelené fanatiky“. V České republice se obecně vše, co je uváděno s přívlastkem „zelený“ označuje jako něco špatného. Čeští obyvatelé zkrátka nemají velmi rádi cokoli „zeleného“. Andrej Babiš si toho byl vědom, a proto tento přívlastek často ve svých proslovech využíval (Babiš 2022; Janda 2019; Kopecký 2021; Ministerstvo průmyslu a obchodu 2020; Rambousková 2022; Zachová 2020).

Také velmi často měnil názory na chod politiky životního prostředí podle toho, jaký pohled na tuto politiku právě zastávalo obyvatelstvo. To bylo spojeno i s koronavirovou pandemií. Při pandemii se Andrej Babiš snažil dostat téma Green Dealu do pozadí, jelikož

podle něj Česká republika v té době měla důležitější věci na starost. Čeští obyvatelé se také permanentně bojí o dopad na jejich průmysl a ekonomiku ve spojení s řešením klimatických změn. Tohoto faktoru ve spojení s populismem využíval například Karel Havlíček, když na Radě Evropské unie v roce 2020 tvrdil, že Green Deal může být pro průmyslové země potencionální hrozbou a nesmí se prosazovat na úkor české ekonomiky (Babiš 2022; Euractiv 2020; Havelka 2021; Ministerstvo průmyslu a obchodu 2020; Novinky.cz 2021; Rambousková 2022; Zlámalová 2021).

Za další velmi důležitý faktor, který určoval chod politiky životního prostředí, je možno považovat koronavirovou pandemii. Onemocnění COVID-19 bylo oficiálně deklarováno za pandemii v březnu 2020. Od té doby pandemie výrazně odsunula chod všech politik do pozadí, zejména pak politiku životního prostředí, a s ní i agendu Green Dealu. Andrej Babiš patřil k politikům, kteří se také snažili tuto politiku zahnat do pozadí. Jak již bylo zmíněno, zastával názor, že by se mělo upustit zejména od Green Dealu. Jednalo se především o reakci na návrh Evropské unie, v němž se probíralo dosažení uhlíkové neutrality do roku 2050. Podle Andreje Babiše byl tento návrh příliš ambiciózní, a také nepatřil mezi priority, které se v té době měly probírat. A za tímto názorem si stál po celou dobu koronavirové pandemie. Společně s vypuknutím koronavirové krize přednesl Andrej Babiš svůj, dnes již trochu slavný, výrok, kde hovořil o tom, že „*doufá, že teď Evropa zapomene na ty svoje Green Dealy*“ (American Journal of Managed Care 2021; Euractiv 2020; Šafaříková 2020).

Opakem byl však Richard Brabec, který v té době jakožto ministr životního prostředí apeloval na to, aby se politika životního prostředí společně s Green Dealem nepřesouvala do pozadí. Zastával názor, že pandemie měla šanci nám ukázat, jak důležité je chránit životní prostředí a angažovanost v ochraně by měla být jednou z nejdůležitějších priorit. Také nástroje, které Green Deal poskytoval byly podle něj něčím, co mohlo výrazně přispět k uzdravení české ekonomiky po koronavirové pandemii. Proto podporoval pokračování Green Dealu (American Journal of Managed Care 2021; Euractiv 2020; Šafaříková 2020).

Jako poslední faktor, který se výrazněji podílel na tvorbě postojů vůči politice životního prostředí u hnutí ANO 2011 je možno považovat energetickou krizi spojenou s ruskou invazí na Ukrajině, která vypukla v roce 2022. V reakci na energetickou krizi a rostoucí ceny energií hovořil Richard Brabec o tom, že je nemožné pokračovat v původním Green Dealu. Konkrétně snižování emisí skleníkových plynů pojal za nerealizovatelný cíl, který by mohl mít dopad na energetickou soběstačnost Evropy. Na druhou stranu ale tvrdil, že jestli je něco, co nám energetická krize a válka na Ukrajině

mohly ukázat, tak je to v rámci Green Dealu důraz na energetické úspory. Další tématem, které sledával díky válce na Ukrajině za komplikované se stala závislost České republiky na ruském zemním plynu (Babiš 2022; Bechyně 2022; Dubničková 2022; Irozhlas 2022; Lucková 2022; Šlendryján 2022).

Německé pojetí Green Dealu znamenalo uzavření uhelných elektráren společně s jádrem. V důsledku toho se mělo dočasně přejít na využívání ruského zemního plynu. Tento cíl se ovšem díky vypuknutí války na Ukrajině značně zkomplikoval, jelikož nebyla nalezena žádná jiná reálná alternativa ruského zemního plynu. Nahradit nežádoucí ruský plyn podle Richarda Brabce nebylo realistické. Válka měla v České republice také dopad na posunutí zákazu používání kotlů první a druhé emisní třídy o dva roky. Richard Brabec hodnotil toto rozhodnutí jako rozumný krok, avšak viděl v tom i negativní stránku, která se týkala posilování lhotejnosti provozovatelů těchto kotlů. Nejistota dodávek plynu byla podle Brabce jedním z důvodů, proč tvrdil, že by se balíček *Fit for 55* měl revidovat. A to alespoň v krátkodobém horizontu (Babiš 2022; Bechyně 2022; Dubničková 2022; Irozhlas 2022; Lucková 2022; Šlendryján 2022).

V reakci na vypuknutí války na Ukrajině uvedl Richard Brabec na svém twitterovém účtu kontroverzní tvrzení, že Green Deal je mrtev. Skrze energetickou krizi, kterou si Česká republika v roce 2022 procházela, vyzýval Andrej Babiš k ukončení snižování emisí skleníkových plynů. Chtěl také, aby se v rámci českého předsednictví Green Deal na krizi a válku adaptoval. Další člen hnutí ANO 2011 Karel Havlíček zastával názor, že po koronavirové krizi a válce na Ukrajině projde Green Deal velkou změnou. Změnu pro něj představovala větší budoucí pragmatičnost Green Dealu, a jeho založení na soběstačnosti. Balíček *Fit for 55* by se podle Havlíčka měl také adaptovat, a to především v reakci na válku. V souvislosti s energetickou krizí přišel s doporučením, že by se firmám jako forma pomoci měly redukovat platby za obnovitelné zdroje (Babiš 2022; Bechyně 2022; Brabec 2022; Dubničková 2022; Irozhlas 2022; Lucková 2022; Šlendryján 2022).

Závěr

Tématem bakalářské práce byla analýza přístupu hnutí ANO 2011 k tzv. Zelené dohodě pro Evropu neboli Green Dealu. Práce sledovala vznik hnutí ANO 2011 a jeho vyvíjející se přístup k ochraně životního prostředí, respektive politice životní prostředí. Jak bylo v práci avizováno, ochrana životního prostředí se v posledních letech stala více probíranou problematikou. Vlády a mezinárodní organizace začaly této problematice věnovat větší pozornost, a snažily se dostat nutnost ochrany životního prostředí více do povědomí lidí. V rámci ochrany životního prostředí se v posledních letech stal klíčovým tématem Green Deal. Evropská iniciativa, která měla za cíl, aby se Evropa stala prvním klimaticky neutrálním kontinentem na světě. Green Deal se tedy dá považovat jako komplexní dokument, který zahrnuje většinu aspektů jako ztělesnění přístupu k ochraně životního prostředí.

Primárním cílem práce byla analýza přístupu hnutí ANO 2011 ke Green Dealu v letech 2019 až 2022 a identifikace faktorů, které přístup hnutí utvářely. Sekundárním cílem práce bylo systematicky přiblížit prosazovanou politiku životního prostředí, kterou hnutí komunikovalo skrze své programy v letech 2013 až 2022. Pro tento účel bylo nutné zodpovězení tří výzkumných otázek, které si autorka na začátku práce stanovila. Jednalo se o tyto výzkumné otázky: *1) Jaký byl přístup hnutí ANO 2011 ke Green Dealu v době, kdy bylo hnutí ANO 2011 vládní stranou? 2) Jaký byl postoj hnutí ANO 2011 ke Green Dealu v opozičních letech 2021 až 2022? 3) Jaké jsou rozdíly a klíčové faktory, které utvářely postoje hnutí ANO 2011 ke Green Dealu a politice životního prostředí v jeho vládním a opozičním období?*

Bakalářská práce byla autorkou rozčleněna do čtyř hlavních kapitol. První kapitola se věnovala představení dvou stěžejních aspektů práce, což bylo hnutí ANO 2011 a tzv. Green Deal, neboli Zelená dohoda pro Evropu. Kapitola byla členěna do dvou podkapitol. V první části kapitoly autorka nejdříve vymezila vznik hnutí ANO 2011. Právoplatné hnutí ANO 2011 vzešlo z předešlé iniciativy Akce nespokojených občanů, a vzniklo v roce 2012. Za vznikem tohoto hnutí stál Andrej Babiš. Mezi hlavní cíle hnutí při jeho vzniku patřila především dvě témata, a to prosazení fungujícího státu a boj s korupcí. Poprvé se hnutí dostalo do vlády v roce 2013, kde se stalo součástí koaliční vlády společně se stranami ČSSD a KDU-ČSL. Podruhé se hnutí dostalo do vlády v roce 2017, a v této vládě se z Andreje Babiše stal premiér, a hnutí ANO 2011 se tak stalo vládnoucí stranou společně s koaličními partnery ČSSD a KSČM.

Druhá část kapitoly se zabývala vznikem Green Dealu a také počátečními postoji České republiky a hnutí samotného k této iniciativě. Green Deal byl představen v prosinci roku 2019. Jeho účelem bylo dosáhnout toho, že se Evropa stane prvním klimaticky neutrálním kontinentem na světě. Česká republika se k této dohodě stavěla zpočátku vcelku neutrálně. Padly obavy ohledně možných dopadů na potravinové či energetické potřeby státu, či finanční náročnosti. Vedla se ale také debata o tom, že Green Deal může být hospodářským a ekonomickým impulsem po pandemii. Hnutí ANO 2011 bylo zpočátku ve svých postojích docela nejednoznačné. Předseda hnutí sice stál za přijetím dohody, ale někteří ostatní členové (například Karel Havlíček) viděli v dohodě značná rizika.

Druhá kapitola vymezovala přístup hnutí ANO 2011 k politice životního prostředí během jejího vládního angažmá v letech 2013 až 2021, a poté se kapitola zabývala analýzou postojů členů hnutí ke Green Dealu ve vládních letech. Kapitola byla členěna do dvou podkapitol. První část kapitoly se zabývala politikou životního prostředí, kterou hnutí prosazovalo. Politika životního prostředí sice nepatřila mezi témata, která byla pro hnutí stěžejní, avšak byla jeho nedomyšlitelnou částí. A to se projevovalo jak v programech hnutí, kde si politika životního prostředí vždy našla své místo, tak i ve faktu, že člen hnutí Richard Brabec se v roce 2014 stal ministrem životního prostředí. V programech hnutí se vždy vyskytovala politika životního prostředí, jak už bylo uvedeno.

Mezi stěžejní témata, která se v programech velmi často objevovala, patřila zejména: nízkoemisní zdroje energie, snížení emisí skleníkových plynů, opatření proti suchu, zlepšení vodohospodářské infrastruktury, ekologická likvidace odpadu, odstranění starých ekologických zátěží, ukončení spalování uhlí. Toto byla také témata, která hnutí v rámci let 2013 až 2021 prosazovalo nejvíce. Hnutí se již od vstupu do poslanecké sněmovny snažilo prosazovat zlepšení emisní situace, což se pojilo například s podporou čisté mobility, s podporou *Národního programu snižování emisí ČR*, s podporou *Politiky ochrany klimatu*, se zajištěním dotačního programu *Operační program životní prostředí. Opatření proti suchu a Zadržování vody v krajině* se staly pilíři politiky životního prostředí, kterou hnutí ve svém druhém vládním období prosazovalo.

Druhá část kapitoly analyzovala postoje členů hnutí ANO 2011 ke Green Dealu ve vládním období. Nejvíce aktivním komentátorem na téma Green Dealu se v tomto období stal Richard Brabec. V rámci vládního období nebyl postoj hnutí jednotlivý, za což by se mohly vinit i vnější vjemy, jako například pandemie COVID-19 nebo ekonomické a průmyslové faktory. Díky analýze jednotlivých postojů bylo možné dojít k závěru, že

klíčový postoj hnutí ANO 2011 k ochraně životního prostředí ve vládním období byl neutrální. Hnutí zastávalo pozitivní i negativní postoje, ale ani jedna z těchto možností v uvedeném období nedominovala. Existovala témata, na která měli členové hnutí stejný názor. Jednalo se například o: nereálnost naplnění stávajícího ambiciózního Green Dealu, snižování emisí jakožto nereálný a špatně promyšlený cíl, aby přechod ke klimaticky neutrální Evropě respektoval práva členských států, nutnost zapojení všech znečišťovatelů – včetně USA a Číny.

Třetí kapitola se věnovala přístupu hnutí ANO 2011 k politice životního prostředí v opozičním období let 2021 a 2022 a následně analyzovala postoje hnutí ke Green Dealu z její pozice nejvýraznější opoziční strany. Kapitola byla členěna do dvou podkapitol. První část kapitoly krátce shrnovala přechod hnutí do opozice, a dále se zaměřovala na hnutí a jeho přístup k politice životního prostředí v opozičním období. V roce 2021 proběhly volby do Poslanecké sněmovny, a v těchto volbách stanulo hnutí až na druhém místě. Díky této prohře přešlo hnutí do opozice. Přístup k politice životního prostředí se v tomto období lišil jen mírně v porovnání s vládním období. Díky vnějším faktorům, což byla například válka na Ukrajině nebo energetická krize, upadlo prosazování politiky životního prostředí částečně do pozadí.

Důležitost v rámci politiky životního prostředí, kterou hnutí prosazovalo v opozičním období, byla kladena zejména na ekologii a obnovitelné zdroje. Dále se témata také velmi často zabírala agendou Green Dealu. V opozičním období kladly programy důraz zejména na revitalizaci krajiny, společně s tím pak například zatravňování ploch či rozšiřování městských parků. S podporou obnovitelných zdrojů byla vyjadřována podpora pro budování solárních panelů či bateriových úložišť pro bytové domy. Zlepšení vodohospodářské infrastruktury se probíralo i v tomto období. V jeho rámci se pak jednalo konkrétně o: budování nových kanalizací, výstavbu nových ČOV, obnova malých vodních nádrží, a tak dále. Programy také neopomínaly likvidaci starých ekologických zátěží.

Zařazení jádra a plynu mezi nízkoemisní a udržitelné zdroje silně rezonovalo opozičním období. Hnutí velmi ocenilo tuto skutečnost, jelikož se o ni zasazovalo již od roku 2019. Hnutí také podporovalo budoucí výstavbu třetího a čtvrtého jaderného bloku Temelínské jaderné elektrárny. Díky energetické krizi, ve které se Česká republika v roce 2022 ocitla, přišlo hnutí s návrhem na úspory plynu či s návrhem na odpuštění poplatků za obnovitelné zdroje. V rámci těchto skutečností se dostalo také na otázku zrušení povinného přimíchávání biosložek do pohonných hmot, proti čemuž se hnutí jasně vymezovalo. Co se Green Dealu týká, členka hnutí ANO 2011 Dita Charanzová, která je

zároveň europoslankyní, zastávala stejný názor jako většina jejích kolegů. A to, že není možné pokračovat ve stávajícím Green Dealu, a že bude vyžadovat nutnou revizi do budoucna.

Druhá část kapitoly analyzovala postoje hnutí ANO 2011 ke Green Dealu v opozičním období. Nejvíce aktivním komentátorem se na téma Green Dealu v tomto období stal Andrej Babiš. V rámci opozičního období nebyl postoj hnutí jednotlivý, za což by se opět mohly vinit i vnější vjemy, jako například válka na Ukrajině nebo energetická krize. Díky analýze jednotlivých postojů bylo možné dojít k závěru, že klíčový postoj hnutí ANO 2011 k ochraně životního prostředí v opozičním období byl spíše negativní a kritický, i když se jednalo o velmi těsný závěr. V průběhu sledovaného období se názory jednotlivých aktérů jen velmi málo lišily. Stejně názory panovaly například v tématech jako: jádro a plyn, konec spalovacích motorů, nemožnost vyvázání se z Green Dealu, nutná revize Green Dealu. Negativnost v postojích se projevovala v kritice vůči Green Dealu. Kritizovala se jeho nebezpečnost, šílenost, nákladnost a jeho nemožná proveditelnost.

Čtvrtá a poslední kapitola se zabývala srovnáním přístupu k politice životního prostředí v rámci vládního a opozičního období společně s vymezením rozdílů v postojích členů hnutí ke Green Dealu. Poté se kapitola zabývala vymezením klíčových faktorů, které utvářely přístup těchto členů či celkové postoje hnutí. Kapitola byla rozdělena do tří podkapitol. První část kapitoly se zabývala proměnou přístupu k politice životního prostředí. V průběhu vládního i opozičního období, v letech 2013 až 2022, se přístup k politice životního prostředí v programech lehce proměňoval. Témata se obměňovala, avšak nějaká přetrvávala. Témata, která se v programech hnutí v průběhu let 2013 až 2022 opakovala byla zejména: nízkoemisní zdroje energetiky, konec uhelných elektráren, ekologická likvidace odpadu, opatření proti suchu, podpora projektů na lepší hospodaření s vodou, investice do zlepšení životního prostředí, rozšiřování ČOV, a další projekty.

Díky srovnání bylo možné dojít k závěru, že tím úplně nejdůležitějším tématem v rámci politiky životního prostředí v letech 2013 až 2022 se stalo hospodaření s vodou a vodohospodářská infrastruktura celkově. Podpora vzniku nových vodních zdrojů, projekty spojené se zadržováním vody v krajině, projekty na chytré hospodaření s vodou, opatření proti suchu či výstavby nových ČOV. Témata, která byla vždy vysoce postavena, možná i díky svému propojení s oblastmi hospodářství a průmyslu, což jsou oblasti, na které se hnutí zaměřuje o něco více než na oblast životního prostředí.

Druhá část kapitoly se zaměřovala na srovnání postojů členů hnutí vůči Green Dealu ve dvou sledovaných obdobích. V opozičním období bylo možno analyzovat více postojů než ve vládním. Jak bylo možné předpokládat, postoje se v rámci zmiňovaných období proměnily. U Richarda Brabce nastala proměna k horšímu. Ve vládním období byl více shovívavý vůči agendě Green Dealu, avšak v opozičním období byl více kritický. Dalším sledovaným aktérem byl Andrej Babiš. Ve vládním období se stavěl ke Green Dealu spíše kriticky. V opozičním období se ale tyto postoje proměnily, jelikož se Andrej Babiš začal vůči určitým tématům stavět kladněji. Proměna postojů u tohoto aktéra nastala tedy spíše k lepšímu, jelikož v opozičním období se Andrej Babiš vůči Green Dealu stavěl neutrálně.

Alena Schillerová byla na srovnání postojů složitější, jelikož se v opozičním období vůči Green Dealu nevyjadřovala skoro vůbec. Z dostupných zdrojů bylo možno dojít k závěru, že u Aleny Schillerové proměna v postojích nenastala. V rámci vládního i opozičního období byly nalezeny postoje, které pouze podporovaly agendu Green Dealu. Karel Havlíček byl posledním sledovaným aktérem. U tohoto aktéra nastala proměna postojů ve formě přechodu od kritického pohledu na více neutrální pohled. V rámci dvou sledovaných období bylo možno dojít ke dvěma stěžejním závěrům. Pokud se na postoje podíváme celkově, díky nashromážděným informacím bylo možno určit, že postoj (či přístup), který hnutí ANO 2011 zaujímalo vůči Green Dealu a politice životního prostředí ve vládním období byl spíše neutrální. V opozičním období zaujímalo hnutí ANO 2011 spíše negativní a kritický postoj (či přístup) vůči Green Dealu a politice životního prostředí.

Poslední část kapitoly se zabývala vymezením klíčových faktorů, které utvářely postoje hnutí vůči politice životního prostředí a vůči Green Dealu. Mezi klasické faktory patřily samozřejmě i ekonomika a průmysl. Tyto dva faktory hýbaly postoji vůči politice životního prostředí od samého počátku vzniku hnutí, jelikož se jedná o faktory, které bývají vždy aktuální a pořád se proměňují. Mezi zajímavější a důležitější faktory, které se podílely na tvorbě postojů vůči politice životního prostředí, kterou hnutí prosazovalo by se daly řadit zejména tyto: populismus, koronavirová pandemie, energetická krize spojená s válkou na Ukrajině. Za nejdůležitější faktor by se dalo považovat populismus. Ten byl nejvíce zřetelný při projevech Andreje Babiše. Druhým důležitým faktorem byla koronavirová pandemie. Ta dokázala výrazně odsunout chod všech politik do pozadí, zejména pak politiku životního prostředí, a s ní i agendu Green Dealu. Poslední faktor, který se výrazněji podílel na tvorbě postojů vůči politice životního prostředí u hnutí ANO 2011 je možno považovat energetickou krizi spojenou s ruskou invazí na Ukrajině, která

vypukla v roce 2022. V rámci těchto událostí opět upadla politika životního prostředí do pozadí.

Motivací pro vypracování bakalářské práce na téma analýza přístupu hnutí ANO 2011 k tzv. Zelené dohodě pro Evropu neboli Green Dealu byl osobní zájem o oblast ochrany životního prostředí, stejně tak jako akademický zájem o hnutí ANO 2011 a jeho prosazovanou politiku v rámci environmentalismu. Téma ochrany životního prostředí je v dnešní době populárním ale i kontroverzním tématem, a stejně tak i hnutí ANO 2011 nezaostává se svými kontroverzemi a popularitou. Díky narůstajícímu zájmu o environmentální témata, otázky klimatické změny či znečištění planety je možné předpokládat, že bude vycházet více prací, které se budou věnovat analýze v oblasti přístupu politických stran/hnutí k ochraně životního prostředí a k agendě Green Dealu. Literatura pro vypracování bakalářské práce, jak již bylo zmíněno, byla obsáhlá. Co se teoretických částí práce týká, v těchto rovinách se dala najít literatura, která by se zajímala o hnutí ANO 2011 a pak i o téma Green Dealu. V rámci analýzy sice nebylo možno najít existující studii, knihu či dokument, které by mohly pomoci při jejím vypracování, ale zato měla autorka možnost najít značnou část internetových zdrojů, které k analýze pomohly. V rámci dalšího výzkumu by bylo vhodné pokračovat v tomto tématu i v diplomové práci, aby byla zajištěna reprezentativnost a prozkoumanost tématu i nadále, jelikož se dá dopředu říci, že přístup hnutí ANO 2011 k tzv. Zelené dohodě pro Evropu se bude vyvíjet a proměňovat i nadále.

Literatura

Aktuálně.cz. (2020, 4. duben). ANO 2011 – politické hnutí. Dostupné z <https://www.aktualne.cz/wiki/politika/politicke-strany/ano-2011-politicke-hnuti/r~i:wiki:4007/>

American Journal of Managed Care. (2021, 1. leden). *A Timeline of COVID-19 Developments in 2020*. Dostupné z <https://www.ajmc.com/view/a-timeline-of-covid19-developments-in-2020>

ANO, bude líp. (2017). *Ted' nebo nikdy. Ten jediný program, který potřebujete*. Praha: ANO 2011.

ANO, bude líp. (2019, 2. květen). *Program hnutí ANO pro volby do Evropského parlamentu*. Dostupné z <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/aktuality/novinky/cesko-ochranime.-tvrde-a-nekompromisne-41915.shtml>

ANO, bude líp. (2020, 10. srpen). *Martin Kolovratník: Výrazně podpoříme ekologii a příspěvek 4.000,- Kč na nákup elektrokola!*. Dostupné z <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/aktuality/tiskove-zpravy/martin-kolovratnik-vyrazne-podporime-ekologii-a-prispevek-4.000-kc-na-nakup-elektrokola-44642.shtml>

ANO, bude líp. (2021). *Až do roztrhání těla! Ten jediný program, který potřebujete. Jako vždycky*. Praha: ANO 2011

ANO, bude líp. (2022). *Program*. Dostupné z <https://www.anobudelip.cz/cs/jitka-volfova/program/>

ANO, bude líp. (2022). *Příbram zase žije. Je mnoho dobrých důvodů jít společně dál*. Praha: ANO 2011.

ANO, tohle je Vyškov. (2022, 13. září). *Volební program hnutí ANO Vyškov 2022 – 2026* [Facebook]. Dostupné z <https://www.facebook.com/anovyskov/photos/a.1488918264681690/3212037135703119/>

ANO, bude líp. (2022). *Volební program pro Prahu 2022. Za Nachera bude líp!* Praha: ANO 2011.

Babiš, A. (2011). *Výzva ANO 2011*. Dostupné z <https://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/ostatni/ano-vyzva-ano.pdf>

Babiš, A. (2017). *Programová konference 2017* [Facebook]. Dostupné z https://www.facebook.com/watch/live/?ref=watch_permalink&v=1056005947869382

Babiš, A. (2021, 26. prosinec). [Twitter]. Dostupné z https://twitter.com/AndrejBabis/status/1475112433136148483?ref_src=twsrc%5Etfw

Babiš, A. (2022, 22. prosinec). [Facebook]. Dostupné z <https://www.facebook.com/214827221987263/posts/pfbid02KVJ5FZeUqb3sGfX65oHW4SwrSiHvn2bnJnTpEx6YkAhUTVny1deU1S2NspwQZ2XEI/?app=fbl>

Babiš, A. (2022, 26. prosinec). [Facebook]. Dostupné z <https://www.facebook.com/214827221987263/posts/pfbid0JsuxS4a4qLZr3NHvVajUAR7wFyx2fecd4AcgJZ7npfh16X86noHaX1oZGh3FM3bGI/?app=fbl>

Bechyně, M. (2022, 15. duben). *Richard Brabec: válka na Ukrajině zvýší tlak na úspory energie a podporu obnovitelných zdrojů*. Dostupné z <https://energetika.tzb-info.cz/energeticka-politika/23720-richard-brabec-valka-na-ukrajine-zvysi-tlak-na-uspory-energie-a-podporu-obnovitelnych-zdroju>

Belardo, T. (2021, 13. červenec). What you need to know about the European Green Deal - and what comes next. *World Economic Forum*. Dostupné z <https://www.weforum.org/agenda/2021/07/what-you-need-to-know-about-the-european-green-deal-and-what-comes-next/>

Brabec, R. (2022, 25. únor). [Twitter]. Dostupné z <https://twitter.com/ribrarichard/status/1497119933901291522>

Brabec, R. (2022, 18. prosinec). [Twitter]. Dostupné z <https://twitter.com/RibraRichard/status/1604391842342215681>

Bureš, M. (2020, 15. června). Co je Zelená dohoda "Green Deal", jaký dopad bude mít na ČR? *Finance.cz*. Dostupné z <https://www.finance.cz/532792-co-je-green-deal/>

Bureš, M. (2020, 16. červen). Smete Česko evropský Green Deal ze stolu? *Finance.cz*. Dostupné z <https://www.finance.cz/532657-cesko-a-green-deal/>

Evropská rada. (2022). *Zelená dohoda pro Evropu*. Dostupné z <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/green-deal/#what>

Česká televize. (2011, 21. září). Babiš chystá Občanské fórum proti korupci a hledá lídra. *Česká televize*. Dostupné z <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1241951-babis-chysta-obcanske-forum-proti-korupci-a-hleda-lidra>

Česká televize. (2018, 12. červenec). Po celodenním maratonu má Babišova druhá vláda důvěru. *Česká televize*. Dostupné z <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2534680-po-celodennim-maratonu-ma-babisova-druha-vlada-duveru>

Česká televize. (2020, 20. září). Konec uhlí do roku 2030 není podle Brabce technicky možný. Celé by to tady krachlo, upozornil. *Česká televize*. Dostupné z <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3188418-konec-uhli-v-cesku-mohl-nastat-do-roku-2032-rekl-brabec-novy-unijni-plan-na-snizeni>

Česká televize. (2021, 5. listopad). Senát se postavil proti unijní úpravě zdanění energií, Zelenou dohodu označil za nezodpovědnou. *Česká televize*. Dostupné z <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3395870-zive-senatori-jednaji-o-klimatickem-balicku-eu>

České noviny. (2022, 8. září). ANO připravilo plán pro Česko například se zastropováním cen energií či potravin. *České noviny*. Dostupné z <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/ano-pripravilo-plan-pro-cesko-napriklad-se-zastropovanim-cen-energii-ci-potravin/2253985>

ČSSD, ANO 2011, KDU-ČSL. (2013). *Koaliční smlouva mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL na volební období 2013 – 2017*. Praha

ČSSD. (2018, 10. červenec). *Koaliční smlouva mezi hnutím ANO 2011 a ČSSD na 8. volební období Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR*. Dostupné z <https://www.cssd.cz/aktualne/aktuality/koalichni-smlouva-mezi-hnutim-ano-2011-a-cssd-na-8-volebni-obdobi-poslanecke-snemovny-parlamentu-cr/>

Deník.cz. (2016, 1. června). O peníze na sanaci starých zátěží mohou nově žádat i obce. *deník.cz*. Dostupné z https://www.denik.cz/z_domova/o-penize-na-sanaci-starych-zatezi-mohou-nove-zadat-i-obce-20160601.html

Dolejší, V. (2015, 29. říjen). Stát přidá na koupi ekologického auta, na elektromobil možná až 80 tisíc. *Hospodářské noviny*. Dostupné z <https://archiv.hn.cz/c1-64797640-stat-prida-na-koupi-ekologickeho-auta-na-elektromobil-mozna-az-80-tisic>

Dotace z OPŽP. *Dotace na nakládání s odpady*. Dostupné z <https://www.opzp2014-2020.cz/clanek/dotace-nakladani-s-odpady-2016>

Dratva, P. (2022, 1. leden). Babiš i Fiala oceňují návrh EK zařadit jádro a plyn mezi zelené investice. *Newsbox.cz*. Dostupné z <https://newsbox.cz/zpravy/babis-i-fiala-ocenuji-navrh-ek-zaradit-jadro-a-plyn-mezi-zelene-investice-yjqh06nq>

Dubničková, J. (2022, 20. červen). Světové emise můžou růst, i když se Evropa sama uspoří k smrti, říká Richard Brabec. *iportal24.cz*. Dostupné z <https://www.iportal24.cz/featured/svetove-emise-muzou-rust-i-kdyz-se-evropa-sama-uspori-k-smrti-rika-brabec/>

Eibl, O., Gregor, M., Dvořák, P., Dostálová, V., Spáč, P., Voda, P., Šedo, J. & Havlík, V. (2019). *Volby do poslanecké sněmovny v roce 2017*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 978-80-7325-476-6.

Ekolist.cz. (2017, 21. září). Program ANO 2011: Spojíme ministerstvo životního prostředí a ministerstvo zemědělství. *ekolist.cz*. Dostupné z <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/program-ano-2011-spojime-ministerstvo-zivotniho-prostredi-a-ministerstvo-zemedelstvi#:~:text=Redakce%20Ekolistu%20bude%20před%20volbami,politických%20stran%20na%20anketu%20Ekolistu.&text=Ústup%20od%20uhlí%20stvrzuje%20ANO,roce%202020%20na%20dole%20ČSA>

Ekolist.cz. (2019, 11. prosinec). Evropská komise: Zelená dohoda pro Evropu stanoví, jakým způsobem učinit z Evropy do roku 2050 první klimaticky neutrální kontinent, jak oživit hospodářství, zlepšit zdraví a kvalitu života občanů a pečovat o přírodu tak, aby nikdo nebyl opomenut. *ekolist.cz*. Dostupné z <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/tiskove-zpravy/zelena-dohoda-pro-evropu-stanovi-jakym-zpusobem-ucinit-z-evropy-do-roku-2050-prvni-klimaticky-neutralni-kontinent-jak>

Euractiv. (2020, 17. březen). Czech PM urges EU to ditch Green Deal amid virus. *Euractiv*. Dostupné z <https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/czech-pm-urges-eu-to-ditch-green-deal-amid-virus/>

EuroZprávy.cz. (2022, 24. březen). Babiš: Fiala by měl na summitu EU opět otevřít téma emisních povolenek. *EuroZprávy.cz*. Dostupné z <https://eurozpravy.cz/domaci/politika/babis-fiala-by-mel-na-summitu-eu-opet-otevrit-tema-emisnich-povolenek.3b6abbd8>

- Fetting, C. (2020). *“The European Green Deal”*, ESDN Report. Vienna: ESDN Office
- Havelka, V. (2021, 14. červenec). *České zájmy v EU: Češi nevidí v evropské klimatické politice hrozbu zdražování. Obecně s návrhy řešení souhlasí, ale obávají se dopadů na průmysl.* Dostupné z <https://www.europeum.org/articles/detail/4259/ceske-zajmy-v-eu-cesi-nevidi-v-evropske-klimaticke-politice-hrozbu-zdrazovani-obecne-s-navrh-y-reseni-souhlas-i-ale-obavaji-se-dopadu-na-prumysl>
- Havlíček, K. (2022, 1. leden). [Twitter]. Dostupné z https://twitter.com/KarelHavlicek_/status/1477209214800076802
- Havlíček, K. (2022, 18. prosinec). [Twitter]. Dostupné z https://twitter.com/KarelHavlicek_/status/1604415773979865088
- Havlík, V., et al. (2015). *Volby do Poslanecké sněmovny 2013*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity. ISBN 978-80-210-7147-6
- iDnes.cz. (2020, 1. listopad). *Vláda nezvládá? Podle dvou třetin Čechů neumí obhájit boj proti koronaviru.* iDnes.cz. Dostupné z https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/roman-prymula-jan-blatny-vlada-koronavirus-covid-19-pruzkum-zvaladnuti.A201101_200201_domaci_lesa
- iDnes.cz. (2021, 7. září). *Platit za Green Deal se lidem líbit nebude, řekl ekonom Hampl na Dni bez kouře.* iDnes.cz. Dostupné z https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/cesko-bez-koure-narodni-den-cez-cvut-skoda-philip-morris.A210906_162648_ekonomika_ven
- iDnes.cz. (2022, 10. březen). *Bez biosložek do paliva budeme kupovat více ropy od Putina, tvrdí Babiš.* iDnes.cz. Dostupné z https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/babis-vlada-ceny-pohonných-hmot-biosložky.A220310_084958_domaci_remy
- Institut pro politiku a společnost. (2017). *Plnění programu hnutí ANO 2013 – 2017*. Praha: IPPS.
- iRozhlas. (2018, 10. červenec). *KSČM podepsala s hnutím ANO dohodu o toleranci vlády.* iRozhlas. Dostupné z https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/kscm-ano-dohoda-o-toleranci-vlady_1807101346_mat

iRozhlas. (2018, 16. leden). Podle očekávání. Babišova vláda důvěru sněmovny nedostala, podpořilo ji jen 78 poslanců. *iRozhlas*. Dostupné z https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/premier-andrej-babis-neduvera-poslanecka-snemovna-mensinova-vlada-demise-hnuti_1801161555_haf

iRozhlas. (2022, 1. září). S vámi nemá země budoucnost, osočil Babiš vládu pětikoalice. ‚Žijete ve světě lži,‘ kontroval Fiala. *iRozhlas*. Dostupné z https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/hlasovani-o-neduvere-vlady-andrej-babis-vystoupeni-petr-fiala_2209011639_kro

Janda, J. (2019, 30. prosinec). Evropské zemědělství „zezelená“, bojí se rolníci. *denik.cz*. Dostupné z <https://www.denik.cz/evropa-pro-cechy/evropske-zemedelstvi-zezelena-boji-se-rolnici-20191229.html>

Jeřábek, J. (2020, 16. duben). *Poučení z pandemie 3: Patnáct zemí a šéfové velkých firem chtějí navzdory Babišovi nastartovat ekonomiku ekologicky*. Dostupné z <https://www.greenpeace.org/czech/clanek/6240/pouceni-z-pandemie-3-trinact-zemi-a-sefove-velkych-firem-chteji-navzdory-babisovi-nastarovat-ekonomiku-ekologicky/>

King, J. (2020, 11. březen). Czech finance minister queries Green Deal implementation. *The Banker*. Dostupné z <https://www.thebanker.com/World/Central-Eastern-Europe/Czech-Republic/Czech-finance-minister-queries-Green-Deal-implementation?ct=true>

Klíma, E. (2022, 5. květen). Vláda by podle Havlíčka měla odpustit poplatky za obnovitelné zdroje. *Seznam Zprávy*. Dostupné z <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ekonomika-vlada-by-podle-havlicka-mela-odpustit-poplatky-za-obnovitelne-zdroje-201050>

Knotek, O. (2022, 11. červenec). [Twitter]. Dostupné z <https://twitter.com/KnotekOndrej/status/1546558318839271424>

Kopecký, J. (2021, 26. prosinec). Byl to dobrý rok, vyvázat se z Green Dealu nelze, oponuje prezidentovi Babiš. *iDnes.cz*. Dostupné z https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/nemuzeme-se-z-green-dealu-vyvazat-babis-v-reakci-na-prezidenta-zemaba.A211226_150924_domaci_kop

Kopecký, J. (2022, 3. červenec). Sprostá lež, pane premiére, odmítl Babiš, že mohl lépe vyjednat Green Deal. *iDnes.cz*. Dostupné z https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/babis-v-cau-lidi-green-deal-premier-fiala-hubackova-balas-nomura.A220703_201302_domaci_kop

Kopeček, L., & Svačinová, P. (2015). Kdo rozhoduje v českých politických stranách? Vzestup nových politických podnikatelů ve srovnávací perspektivě. *Central European Political Studies Review*, 2015(2), 178-211. Dostupné z <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4415/3463>

Kubát, M., & Lebeda, T. a kol. (2014). *O komparativní politologii a současné české politice: Miroslavu Novákovi k šedesátinám*. Praha: Karolinum.

Lazarová, D. (2021, 11. leden). Czech PM warns economic impacts of EU green policy could be dire. *Radio Prague International*. Dostupné z <https://english.radio.cz/czech-pm-warns-economic-impacts-eu-green-policy-could-be-dire-8732796>

Lucková, R. (2022, 26. březen). Karel Havlíček: Stát nedokáže zabránit všemu, může ale udělat určitá opatření, která zmírní dopady. *Ekonomický magazín*. Dostupné z <https://e-news.cz/rozhovory/karel-havlicek-stat-nedokaze-zabranit-vsemu-muze-ale-udelat-urcita-opatreni-ktera-zmirni-dopady/>

Máčalová, S. (2021, 19. únor). Evropa po pandemii „Spravedlivé, zelené a digitální oživení EU. *Euroskop.cz*. Dostupné z <https://euroskop.cz/2021/02/19/evropa-po-pandemii-spravedlive-zelene-a-digitalni-oziveni-eu/>

Martínek, D. (2022, 26. leden). *Karel Havlíček: Určitě se vrátíme do vlády. Nepochybuji o tom ani na minutu*. Dostupné z <https://www.newstream.cz/leaders/karel-havlicek-urcite-se-vratime-do-vlady-nepochybuji-o-tom-ani-na-minutu>

Ministerstvo průmyslu a obchodu. (2020, 27. únor). *Zelená dohoda nesmí jít na úkor české ekonomiky, je třeba postupný přechod, samostatnost zemí při rozhodování o zdrojích energie a finance*. Dostupné z <https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/pro-media/tiskove-zpravy/zelena-dohoda-nesmi-jit-na-ukor-ceske-ekonomiky--je-treba-postupny-prechod--samostatnost-zemi-pri-rozhodovani-o-zdrojich-energie-a-finance----253158/>

Ministerstvo životního prostředí. *Prohlášení ČR k Zelené dohodě pro Evropu (European Green Deal)*. Dostupné z https://www.mzp.cz/cz/zelena_dohoda_prohlaseni

Ministerstvo životního prostředí. *Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR*. Dostupné z https://www.mzp.cz/cz/zmena_klimatu_adaptacni_strategie

Moravec, V. (2020, 20. září). *Otázky Václava Moravce 20. 9. 2020*. Dostupné z https://www.mzp.cz/cz/articles_20200920_OVM_Richard_Brabec

Mrázová, Š. (2017, 31. leden). Brabec: Nové zákony o odpadech se do voleb nestihnou přijmout. *ekolist.cz*. Dostupné z <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/brabec-nove-zakony-o-odpadech-se-do-voleb-nestihnou-prijmout>

Novinky.cz. (2021, 26. prosinec). Z Green Dealu se nelze vyvázat, připomněl Zemanovi Babiš. *Novinky.cz*. Dostupné z <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-z-green-dealu-se-nelze-vyvat-z-pripomnel-zemanovi-babis-40382195>

Novotná, K., & Zajac, L. (2022, 2. říjen). Boj za klima, bydlení a sexuální menšiny. Jací budou čeští politici zítřka. *iDnes.cz*. Dostupné z https://www.idnes.cz/volby/mladeznicka-organizace-serial-volby-politika-mladi.A220920_095822_volby_knn

Ostrava Moravskoslezský kraj. (2022). *Volební program hnutí ANO pro komunální volby 2022 v Ostravě*. Dostupné z <https://ostrava.anobudelip.cz>

Parlamentní Listy.cz. (2013, 22. září). Resortní volební program ANO. *Parlamentní listy.cz*. Dostupné z <https://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Resortni-volebni-program-ANO-286624>

Parlamentní Listy.cz. (2022, 25. únor). Smrt Green dealu? Ekonomové mají jasno, zelení aktivisté zuří. *Parlamentní Listy.cz*. Dostupné z <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Smrt-Green-dealu-Ekonomove-maji-jasno-zeleni-aktiviste-zuri-694068>

Pirátská strana. (2020, 8. prosinec). *European Green Deal – cesta k prosperitě Evropy?* Dostupné z <https://www.pirati.cz/jak-pirati-pracuji/european-green-deal-cesta-k-prosperite-evropy/>

Podlešák, V. (2022, 13. květen). Původní Green deal není možný, je potřeba ho předělat, míní Charanzová. *iDnes.cz*. Dostupné z https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/rozstrel-dita-charanzova-europarlament-poslankyne-ukrajina-valka-zeny-rusko-valka-invaze.A220512_145439_domaci_remy

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Poslanecký klub ANO 2011*. Dostupné z <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=5700>

Rambousková, M. (2022, 2. září). Vysoká elektřina, Varšava vlevo, Zelenskyj na mobile a další perly ze Sněmovny. *Seznam Zprávy*. Dostupné z <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-orban-je-madarsky-havel-a-za-cenu-elektriny-nemuze-putin-perly-ze-snemovny-213119>

Seznam Zprávy. (2021, 1. listopad). Babiš kritizoval evropský klimatický balíček: Hrozí zelená sebevražda. *Seznam Zprávy*. Dostupné z <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/babis-na-konferenci-osn-mimo-jine-kritizoval-evropsky-klimaticky-balicek-179297>

Schillerová, A. (2021, 30. září). *O čem byl dnešní podpis společné deklarace V4?* [Facebook]. Dostupné z <https://www.facebook.com/SchillerovaAlena/photos/a.1182740758865868/1278571035949506/?type=3>

Schillerová, A. (2022, 2. únor). [Twitter]. Dostupné z <https://twitter.com/alenaschillerov/status/1488875783921844225>

Sikora, A. (2021). European Green Deal – legal and financial challenges of the climate change. *ERA forum 21*, 681-697. doi.org/10.1007/s12027-020-00637-3

Souček, P. (2020, 9. duben). Český premiér zelené Unii zase uhnul. *iUhli.cz*. Dostupné z <https://iuhli.cz/cesky-premier-zelene-unii-zase-uhnul/>

Souček, P. (2021, 18. květen). Schillerová: Předpovídat dopady Green Dealu je obtížné. *iUhli.cz*. Dostupné z <https://iuhli.cz/schillerova-predpovidat-dopady-green-dealu-je-obtizne/>

Státní fond životního prostředí České republiky. *O Modernizačním fondu*. Dostupné z <https://www.sfzp.cz/o-modernizacnim-fondu/>

Surmanová, K. (2021, 9. říjen). ANO poprvé ochutnalo prohru, Piráty zaskočila volební anomálie a ve sněmovně skončila tradiční levice. *Lidovky*. Dostupné z https://www.lidovky.cz/domov/ano-poprve-ochutnalo-prohru-piraty-zaskocila-volebni-anomalie-a-cssd-se-poprve-nedostala-do-snemovny.A211009_200123_ln_domov_tmr

Surmanová, K. (2021, 7. listopad). Plyn je ta nejvyšší politická hra, říká odcházející ministr životního prostředí Brabec. *Lidovky*. Dostupné z https://www.lidovky.cz/domov/plyn-je-ta-nejvyssi-politicka-hra-rika-odchazejici-ministr-zivotniho-prostredi-brabec.A211107_191418_ln_domov_lros

Sustainability For all. *The importance of the European Green Deal for recovery after coronavirus crisis*. Dostupné z https://www.activesustainability.com/sustainable-development/importance-european-green-deal-recovery-coronavirus-crisis/?_adin=02021864894

Šafaříková, K. (2020, 8. červen). Evropo, nech nám Dukovany a my ti dáme Green Deal. *Respekt*. Dostupné z <https://www.respekt.cz/agenda/evropo-nech-nam-dukovany-a-my-ti-dame-green-deal>

Šafaříková, K. (2020, 23. červenec). Váš postup je diskriminace. Dva dopisy nabízejí vhled do evropské kuchyně Babišovy vlády. *Respekt*. Dostupné z <https://www.respekt.cz/agenda/vas-postup-je-diskriminace-dva-dopisy-nabizeji-vhled-do-evropske-kuchyne-babisovy-vlady>

Šamanová, D., & Dračková, S. (2022, 2. leden). Zeman ani Fiala tomu nerozumí. Babiš obhajuje, proč odsouhlasil Green Deal. *CNN Prima News*. Dostupné z <https://cnn.iprima.cz/zeman-ani-fiala-tomu-nerozumi-babis-obhajuje-proc-podepsal-green-deal-54424>

Šlendryján. (2022, 4. červenec). *Havlíček: Omezení prodeje klasických aut tvrdě dopadne na český průmysl*. Dostupné z <https://www.enviweb.cz/122399>

Taylor, K. (2021, 26. březen). Czechs lead the charge against EU's 'do no harm' green criteria. *Euractiv*. Dostupné z <https://www.euractiv.com/section/climate-environment/news/czechs-lead-the-charge-against-eus-do-no-harm-green-criteria/>

Toušek, L. (2014, 4. únor). *Desk research*. Dostupné z <http://www.antropologie.org/cs/metodologie/desk-research>

Urbinati, N. (2019). Political Theory of Populism. *Annual Review of Political Science*, Vol. 22, 111-127. doi.org/10.1146/annurev-polisci-050317-070753

Vítková, Z. (2016, 27. září). Krajské volby 2016: V programech pro Královéhradecký kraj se skloňuje především sucho. *ekolist.cz*. Dostupné z <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/krajske-volby-2016-v-programech-pro-kralovehradecky-kraj-se-sklonuje-predevsim-sucho>

Vláda České republiky. (2018, 8. leden). *Programové prohlášení vlády*. Dostupné z https://www.vlada.cz/cz/jednani-vlady/programove-prohlaseni-vlady-162319/#Zivotni_prostredi

Vláda České republiky. (2020, 11. prosinec). *Předseda vlády Andrej Babiš jednal v Bruselu o klimatických cílech EU*. Dostupné z <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/predseda-vlady-andrej-babis-jednal-v-bruselu-o-klimatickych-cilech-eu--185588/>

Vláda České republiky. *Richard Brabec*. Dostupné z <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/richard-brabec-167027/>

Volby.cz. (2013). Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013. Dostupné z <https://www.volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ>

Volby.cz. (2021). *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 8.10. – 9.10.2021*. Dostupné z <https://www.volby.cz/pls/ps2021/ps2?xjazyk=CZ&xf=1>

Vondra, A. (2020, 4. květen). *Suché roky v Evropě. Není to apokalypsa, ale důvod s tím něco dělat*. Dostupné z <https://www.ods.cz/clanek/19155-suche-roky-v-evrope-neni-to-apokalypsa-ale-duvod-s-tim-neco-delat>

Winter, L. (2022, 4. duben). Dita Charanzová: Jsou před námi velké výzvy. *The Business Soirée*. Dostupné z <https://www.thebusinesssoiree.com/clanek/dita-charanzova-jsou-pred-nami-velke-vyzvy>

Wuebbles, D.J., Fahey, D.W., Hibbard, K.A., DeAngelo, B., Doherty, S., Hayhoe, K., Horton, R., Kossin, J.P., Taylor, P.C., Waple, A.M., & Weaver, C.P. (2017). Executive summary. In: *Climate Science Special Report: Fourth National Climate Assessment, Volume I*, In D.J. Wuebbles, D.W. Fahey, K.A. Hibbard, D.J. Dokken, B.C. Stewart & T.K. Maycock (Eds.), *U.S. Global Change Research Program*, Washington D.C. (s. 12-34). doi: 10.7930/J0DJ5CTG

Zachová, A. (2020, 14. duben). Obnova evropské ekonomiky se musí ubírat „zeleným“ směrem, volá skupina států i europoslanců. *Euractiv*. Dostupné z <https://euractiv.cz/section/klima-a-zivotni-prostredi/news/obnova-evropske-ekonomiky-se-musi-ubirat-zelenym-smerem-vola-skupina-statu-i-europoslancu/>

Zákony pro lidi. *Zákon č. 369/2016 Sb.* Dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-369>

Zlámalová, L. (2021, 6. červen). Evropský zelený fanatismus na nás uvalil zelený miliardář Babiš. *Echo24.cz*. Dostupné z <https://echo24.cz/a/ShU5D/evropsky-zeleny-fanatismus-na-nas-uvalil-zeleny-miliardar-babis>

Zlámalová, L. (2021, 31. květen). Velké zelené zdražování. *The Conservative*. Dostupné z <https://archive.theconservative.online/article/velke-zelene-zdrazhovani>

Zpěváčková, B. (2018, 12. červenec). Druhá Babišova vláda má důvěru Sněmovny. *Novinky.cz*. Dostupné z <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-druha-babisova-vlada-ma-duveru-snemovny-196270>

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá analýzou přístupu hnutí ANO 2011 k tzv. Zelené dohodě pro Evropu neboli Green Dealu. Práce je kvalitativní případovou studií. Primárním cílem práce je analýza přístupu hnutí ANO 2011 ke Green Dealu v letech 2019 až 2022 a identifikace faktorů, které přístup hnutí utvářely. Sekundárním cílem práce je systematicky přiblížit prosazovanou politiku životního prostředí, kterou hnutí komunikovalo skrze své programy v letech 2011 až 2022. Práce je členěna do čtyř hlavních kapitol. První kapitola se zabývá hnutím ANO 2011 a Zelenou dohodou pro Evropu, tzv. Green Dealem. V této části je nejprve systematicky představeno samotné hnutí. Dále je zde vymezen Green Deal a také počáteční postoje České republiky a hnutí samotného k této iniciativě. Druhá kapitola se zabývá přístupem hnutí ANO 2011 k politice životního prostředí během jejího vládního angažmá mezi léty 2013 a 2021 a přístupem ke Green Dealu. V této části je nejprve z důvodu pochopení stranické environmentální politiky představen přístup hnutí ANO 2011 k politice životního prostředí od roku 2013. Následně je zde provedena analýza postojů klíčových představitelů hnutí k Zelené dohodě, tedy Green Dealu, ve vládním období.

Třetí kapitola představuje přístup hnutí ANO 2011 k politice životního prostředí v opozičním období let 2021 a 2022 a následně analyzuje postoje hnutí ke Green Dealu z pozice nejvýraznější opoziční strany. V této části je nejdříve provedena sumarizace přechodu hnutí do opozice a dále systematický popis proměny přístupu hnutí k politice životního prostředí. Poté se kapitola zabývá analýzou postojů klíčových členů hnutí ke Green Dealu z pozice největší a nejvýraznější opoziční strany. Čtvrtá kapitola se zabývá proměnou přístupu hnutí ANO 2011 k politice životního prostředí v letech 2013 až 2022. Tato část se nejdříve zabývá srovnáním přístupu k politice životního prostředí ve dvou sledovaných obdobích. Dále se kapitola zabývá vymezením klíčových rozdílů v postojích ke Green Dealu, které členové hnutí ANO 2011 v průběhu let zastávali. Závěrečná část kapitoly sumarizuje klíčové faktory, které utvářely postoje hnutí ANO 2011 vůči Green Dealu, či politice životního prostředí obecně, v obou sledovaných obdobích.

Klíčová slova: hnutí ANO 2011, politika životního prostředí, ochrana životního prostředí, Green Deal, přístup hnutí, postoje hnutí

Abstract

The bachelor thesis deals with the analysis of the approach of the ANO 2011 movement to the so-called Green Deal for Europe. The thesis is a qualitative case study. The primary aim of the thesis is to analyse the approach of the ANO 2011 movement towards the Green Deal between 2019 and 2022 and to identify the factors that have shaped the movement's approach. The secondary objective of the thesis is to systematically present the advocated environmental policies that the movement communicated through its programs between 2011 and 2022. The thesis is organized into four main chapters. The first chapter focuses on the ANO 2011 movement and the Green Deal. In this section, the movement itself is first systematically introduced. It also defines the Green Deal and the initial attitude of the Czech Republic and the movement itself towards this initiative. The second chapter addresses the ANO 2011 movement's approach to environmental policy during its governmental engagement between 2013 and 2021 and its approach to the Green Deal. In this section, the ANO 2011's approach to environmental policy since 2013 is first presented in order to understand the party's environmental policy. Subsequently, an analysis is made of the attitudes of key leaders of the movement towards the Green Deal during the administration.

The third chapter introduces the ANO 2011 movement's approach to environmental policy in the opposition period of 2021 and 2022 and then analyses the movement's attitudes towards the Green Deal from the position of the most prominent opposition party. This section first summarizes the movement's transition to opposition and then provides a systematic description of the movement's changing approach to environmental politics. The chapter then analyses the attitudes of key members of the movement towards the Green Deal from the position of the largest and most prominent opposition party. The fourth chapter examines the transformation of the ANO 2011 movement's approach to environmental politics between 2013 and 2022. This section first compares the approach to environmental politics in the two periods under study. The chapter then goes on to identify key differences in the positions on the Green Deal held by members of the ANO 2011 movement over the years. The final part of the chapter summarizes the key factors that shaped the ANO 2011 movement's attitudes towards the Green Deal, or environmental policy in general, in the two periods examined.

Keywords: ANO 2011, environmental policy, environmental protection, Green Deal, movement approach, movement attitudes